

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Theologica universa - Ettenheim-Münster 108 - Tom. II

Cartier, Gallus

[S.l.], 1795

Caput primum

[urn:nbn:de:bsz:31-111018](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111018)

5: 149

324.
301.

Passa
De Deo Trino.

Seu
De augustissimo S. Trini-
tatis Mysterioro.

Mysterium S. Trinitatis est omni-
um Religionis Christianae sublimissimum
et intellectui difficilissimum, de quo S. Augus-
tini, lib. De Trinit. c. 3. ait: Nec periculo-
sius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid
queritur, nec fructuosius aliquid invenitur.
Ut ergo ex illius tractatione speratum peri-
ciamus fructum, cavendum in primis nobis
erit, ne circa ea, quae de illo quaesituri et
investigaturi sumus, vel minimum errorem
admittamus.

Porro secundam hanc tractatus
nostri De Deo partem quinque Capitibus
comprehendemus; in quorum primo De existen-
tia S. Trinitatis; in 2° De processione divi-
narum personarum; in 3° De divinis re-
lationibus; in quarto De personis in com-
muni; in 5° denique De divinis personis
in particulari agemus.

302.

Caput primum.

De existentia S. Trinitatis.

Santissima Trinitatis mysterium in
co^opositum est, quod una divina essentia
in tribus personis realiter à se invicem dis-
tinctis subsistat. Santissima igitur Tri-
nitas consistit in tribus personis divinis
realiter à se invicem distinctis, quae unam
et eandem numero divinitatem habeant,
sintque unus Deus: sive consistit in tri-
bus personis, quae sint unus Deus propter
identitatem naturae divinae. Tria igitur
praesenti capite nobis offerenda et pro-

banda veniunt. 1° Trinitas personarum in 325.
divinis. 2° Unitas nature seu essentia.
3° Denique expendendum an mysterium
istud cognosci possit ratione naturali.

S. Primm.

De Trinitate personarum
in divinis.

303.

Trinitatem personarum in Deo pre-
ter Judaeos, qui per eam Deorum pluralitatem
invehi contendunt, negarunt plurimi he-
retici; vel circa eam varios protulerunt errores.

1° Simon Magnus Getthis oriundus vi-
co Samaria, quod paulo post Christi mortem
docuit, se ipsum esse Trinitatis personam,
qui Judaeis quasi Filius apparuit, in Sama-
ria autem quasi Pater descendit, in reli-
quis vero gentibus, quasi Spiritus Sanctus
adventavit. Ita S. Irenaeus, lib. 1. adversus He-
reses c. 23.

2° Anno 145. Valentinus vir per-
dite mentis, si quis unquam fuit, tamen si
ingenio potens et eloquio, inter infinita
alia errorum figmenta et deliria totam
Trinitatem passam fuisse docuit. Ita Atha-
nasius, lib. 2. contra Apollinarium.

3° Eodem saeculo secundo circa an-
Christi 172. quidam e secta Montanista-
rum, qui Cataphryga et Cepusiani dice-
bantur, à regione Phrygia, ex qua oriun-
dus erat Sectae hujus parens Montanus, et
à Cepusa illius regionis oppidulo, ubi fre-
quentiores conventus habebant, tuebantur,
teste Tertulliano, lib. de praescript. c. 52. Christum esse Filium Simul et Pa-
trem.

4° Anno 196. Praxeas Asiaticus
Montanistis adherens, primus omnium
hanc heresim Roma propugnavit: Praxeas,

6150

320. inquit Tertullianus lib. De praescript. c. ult. he-
resim introduxit. Hic Deum Patrem omni-
potentem Jesum Christum esse dicit; hunc cru-
cifixum passumque contendit et mortuum;
proterea se ipsum sibi sedere ad dexteram
suam.

5to Circa annum Christi 245. prodit
Noëtus, Anoëtus merito dicendus, id est, man-
tis inops ac stolidus, ait S. Epiphanius Hae-
si 57. Is Ephesius fuit, si Epiphanius loco
non citato credimus. Apebat Patrem
et Filium et Spiritum Sanctum non na-
turam solum, sed etiam personam unam
et singularem esse Deum, in Scripturae fe-
tus testimoniis, qui plures Deos plane reji-
ciunt; ipsumque ad Patrem passum
esse contendebat.

6to Famosissimus fuit Sabellius,
a quo Sabelliani dicti quotquot post
ipsum personarum realem in Deo distin-
tionem rejecerunt. Is Ptolemaide in
Lybia natus circa an. Chr. 257. heresim
suam propugnavit, nempe unam esse
in Deo personam sicut essentiam subtri-
plici appellatione, Patris, et Filii, et
Spiritus Sancti. Adversus illius ha-
resim nominatim scripsit S. Dionysius
Alexandrinus Epistolam ad Christum Ro-
manum Pontificem. vid. Euseb. eccl. va-
lesiano lib. 7. Hist. c. 6.

Omnes hi Haeretici dicti sunt Ca-
tripassiani, quia Patrem passum esse pro-
fitebantur.

Post Sabellium multi eodem er-
rore infecti sunt, ut Paulus Samosatensis,
Episcopus circa an. Chr. 265. Photinus,
Priscillianista et alii. Hi sunt pra-
cipue Haeretici, qui quantum novimus, dis-
tinctas realiter personas in Deo negaverunt.

Zui vero Divinarum SS: Trinitatis 327.
personarum consubstantialitatem, seu Essen- 304.
tia unitatem impugnarunt hi recensentur.

1.º Valentinus, de quo supra; hic enim
Pleroma* invisibile ac spiritale ex pluri- * Cumulus seu mul-
bus Atomibus* constituebat in Deo. Animo titudo.
via coniungi potest, quot insana deliria Va- * Stone seculum
lentinus iste excogitaverit, de quibus S. Ire- item eternita-
neus, et Tertullianus. tem significat.

Credo Marcionis Magister duos Deos
admisit. Ex Tertulliano lib. i. contra Marcio-
nem c. 2.

Marcion totidem admisit, alterum
bonum, malum alterum. Ex eodem ibi-
dem c. 15.

Appelles Marcionis Discipulus docuit,
teste S. Epiphanius heres. 44. unum esse
bonum Deum, qui... alium produxit Deum
à quo coelum et terra, ceteraque omnia, quae
in hoc mundo cernimus creata sunt.

Eundem errorem ~~tribuit~~ Apollinari
tribuit S. Gregorius Nazianzenus Ep. i. ad Clodo-
nium Presbyterum.

Tritheita, quorum signifer fuit Joan-
nes Philoponus, non infimi nominis saeculo
quinto Philosophus; admittebant unam
quasi specie tribus personis communem ac per-
omnia similem et consubstantialem Subs-
tantiam et naturam Deitatis, tres vero in
illis numero distinctas Substantias et natu-
ras, eo fere modo, quo una specifica natu-
ra humana in multis hominibus, numero
tamen distincta, et pro multiplici hominum
numero, divisa et multiplex est. Ex quo procli-
ve erat inferre, tres esse Deitates ac tres Deos
numero distinctos, sicut Petrus s. g. Paulus
et Joannes sunt tres homines. Non ausi fuerunt
tamen confiteri tres esse Deitates ac tres Deos.

7. 151

script. c. ult. in
Patrem omni-
e dicit; hinc
t et mortuum
e ad dextera
isti 245
ndus, west
iphanius
iphanius
ebat Patre
atum non re
sona unum
s Scriptura
eos plane
tem passim
sunt Sabell
ot quod post
in Deo
Ptolemaeus
57. heresi
e unam
ntiam
s, et
sius
S. Dionys
Xistum
Puseb. ad
diti sunt
sum esse
ulti cordis
Pamostana
Photinus
hi sunt po
novimus
egaverunt.

liter apud Helvetios eadem ex causa sup - 329.
plius addictus est.

7° Lelius Socinus Fausti patris
us. Scita totius caput, nobilis Senensis
Calviniana doctrina plautis primum
immortatus, eò usque errando illa proten-
dit, quò ipsa per se se duunt, ad om-
nem scilicet, exussã Ecclesia auctori-
tate, Religionis subversionem. Do-
cuit 1° tres in Deo non esse distinctas per-
sonas, sed unum solummodo naturã et
personã Deum. Idem docuerant Valenti-
nus, Praxeas, Noëtus, Sabellius, p. 2°
Solum Patrem esse Deum idum unum
et unum, æternum et immutabilem,
ut naturã sic et personã unicum. 3°
Verbum Patris seu Filium, meram esse
creaturam ex non extantibus conditam,
quamquam aliis creaturis nobiliorem.
Erat hoc ipsummet Arianorum dogma.

4° Christum esse purum hominem
communem ceterorum more genitum ex Jo-
sepho et Mariã, qui proinde non existit
antequam ex Mariã nasceretur, nisi sal-
tem in mente Dei per ideam atque præ-
visionem. Hoc ipsum docuerant Coirin-
thus, Ebion, Paulus Samosatensis, Tho-
tinus. 5° Christum à Deo quidem
suscitatum et missum ad humani generis
salutem, non tamen Deo pro eodem hu-
mano genere propriè satisfactionem
obtulisse. 6° Christum appellari
posse Deum, non quidem naturã, sed gra-
tiã et adoptione, ob excellentiam potesta-
tam ac virtutem, quã instructus à Deo Patre
fuit.

catilunt Anomai à
nomine Græco, quod
significat disimile.
horum principes fue-
runt Eunomius et
Aëtius, à quibus Eu-
nomiani et Aë-
tiani. Alii docebant
Filium Patri Subs-
tantia, æternita-
te, et per omnia
esse similem, ut
patet ex eorum
professione in Con-
cilio Antiocheno
an. 341. Sed vole-
bant consubstantia-
lem confiteri, con-
tendentes, hanc vo-
cem esse rejiciendam,
utpotè peregrinam
et reiens inventam,
scilicet in Concilio
Nicanò, quamvis
Patres antiquiores
eã usi fuissent. Hi
dicti sunt Semi-
Ariani, quorum
caput fuit Bari-
lius Aneyranus.
Tertii inter Aria-
nos et Semi-Aria-
nos medii inceden-
tes, nec similem nec
disimilem Filium
dicebant.

8. 152

330.

Horum omnium agmen claudit Spi-
rosa, vir omnis expert Religionis et vere,
si quis unquam fuit, Athens. Adversus
Christum et Spiritum Sanctum impietatem
suam aperuit in Tractatu suo Theologico,
et in Miscellaneis.

306.

Quantum ad Hæreticos, qui Spiritus
Sancti divinitatem, et ipsius cum Patre et
Filio consubstantialitatem impugnave-
runt, omnium maxime, famosus fuit
Macedonius; qui novam hæresim circa
an. Chr. 360. condidit, quæ Spiritum San-
ctum divinitate spoliabat, affirmans,
illum esse meram creaturam seu Dei mi-
nistrum naturæ, dignitate ac honore Deo
longè inferiorem. Damната fuit hæc
hæresis in multis Synodis, in Alexan-
drinâ post reditum S. Athanasii an. 362. in
duplici Romanâ sub Damasô; Iremum in
Oecumenicâ secundâ, quæ Constantinopo-
litana prima generalis fuit an. Chr. 381.

Sociniani, à Socinô, de quo primum
egimus, sic dicti, non secus ac ipse Socin-
nus, sedum Spiritui Sancto indixerunt,
quem non naturâ et Substantiâ Deum
agnoscunt, sed tantum virtute et officia
ciâ Dei ministram. Contra hos omnes
ponitur

307.

Conclusio

Tres sunt in Deo personæ realiter
distinctæ in unâ eademque numero divi-
nâ Substantiâ seu naturâ.

Prob. 1.º ex S. Scripturâ. Ex vete-
ri Testamento. 1.º Genes. i. c. iv. 26. Deus homi-
nem conditurus. Sic de se ipso in plurali
loquitur: fauiamus hominem ad imagi-
nem et similitudinem nostram. Verbum

331
faciamus clare significat plurimum inter se
consultationem: haec vero voces, ad imagi-
nem et similitudinem nostram designant
unitatem naturae, alioqui debuisset dici:
ad imagines et similitudines nostras. Ita
Theodoretus quart. 19. in genes. et ante
ipsum Tertulianus Braxeam confutans.

Perperam huius ajunt Sociniani, De-
um in unica personā, velut artificem se-
ipsum ad opus excitantem; vel ob majesta-
tem suam instar Regum aut Principum;
vel Angelos alloqui, non se ipsum.

Nam quantum ad primum, quis fa-
ber, inquit S. Basilius*, inter sua artis instru-
menta decidens, sibi ipsi adnumerat dicens,
faciamus gladium? Quantum ad se-

condum, equidem verum est, quod Reges
et Principes, cum imperium aliquod expri-
munt, in suis edictis in numero plurali lo-
quantur, quia tunc representant totam
republicam: Secus vero, cum in aliis cir-
cumstantiis loquuntur. v. g. Rex non di-
cit, Nos loquimur, Nos ambulamus, &c.

At hic Deus loquitur in plurali, quamvis
imperium unicum exprimat; ut cum etiam
ibi dicit: Ecce Adam quasi unus ex nobis.

Quantum ad 3^{ium} ex Judaeis haus-
tum, irrident ac refellunt Tertulianus
lib. cont. Braxeam c. 12. S. Basilius loc. cit.
et Theodoretus loc. cit. Et vero Deus Ba-
ter huius non alloquitur nisi illos, quibus
dicit, ad imaginem nostram, Angeli au-
tem non habent unam eandemque ima-
ginem cum Deo, nec ad eorum, sed Dei simi-
litudinem homo factus est.

2° Ex variis Psalmis, ut Psal. 2.
Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego
hodie genui te. Et Psal. 109. Dixit Domi-

K
* Hom. 9. in Hexa-
meron adversus
Iudaeos disputans.

¶ imò ubi autori-
tatem suam com-
mendat Deus fere
semper in sin-
gulari numero lo-
quitur, ut cum
dicit: Ego Dominus
Deus vester, Ego sum
Dominus.

Prima U. p. 153.

nus, Domino meo, sede à dextris meis .... Ex utero
 ante luciferum genui te. Ubi clarè ex-
 primitur duplex persona distincta in unâ
 naturâ. Nam Pater et Filius non possunt
 esse una eadèmq; persona: nemo enim se-
 ipsum generare potest. Pater autem non
 genuit filium nisi ex suâ substantiâ, com-
 municando illi suam substantiam totam
 nempe divinitatem, non autem partem
 substantiâ, aut aliam substantiam divi-
 nam, cum natura divina sit indivisibilis
 et numero unica. Hos porò textus de
 Christo Dei filio intelligendos esse, ipse
 sacer contextus Novi Testamenti declarat,
 Matth. 22. v. 42. Act. 13. v. 33. Heb. 1. v. 5.
 et cap. 5. v. 5.

30. Isaia 6. dicitur de Seraphim
 clamabant alter ad alterum, et dicebant:
 Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus. Ubi
 Trinitas Personarum in unâ naturâ non
 obscure indicatur: nam trina vox Sancti
 repetitio cum singulari nomine Domini et
 Dei significat Trinitatem personarum in
 unâ substantiâ seu naturâ divinâ. Ita
 dicit S. Ambrosius, l. 2. de fide ad gratia
 c. 4. Et S. Fulgentius, de fide ad Petrum.

20. Ex Novo Testamento. 1.º Matth.
 28. v. 19. Christus Apostolos suos alloquens,
 Euntes ergo, inquit, docete omnes gentes,
 baptizantes eos in nomine Patris, et Filii,
 et Spiritus Sancti. Hic profectò clarissime
 exprimitur mysterium SS. Trinitatis, atq;
 realis personarum distinctio significatur
 his vocibus Patris, Filii, et Spiritus Sancti.
 Filius enim distingui debet realiter à Pa-
 tre, à quo gignitur: nam nemo potest esse
 sui ipsius filius, et à se ipso generari. Spiritus
 Sanctus vero annumeratur Patri et Fi-
 lio velut ab utroque distinctus. Unitas au-

tem nature earundem personarum signifi- 333.
catur per vocem nomine, quae indicat tres
illas personas habere unicum nomen divini-
tatis, unieam proinde divinitatem et natu-
ram.

Et verò, si tres illae personae
non essent Deus, sequeretur, Christum in
formâ baptismi, qui est professio fidei,
creaturas Deo ex aequo adiungere, et sub
eodem nomine, eademque auctoritate
et virtute, quâ à peccatò mundamur, et
santificamur, illas exprimere. Atque
hoc Scripturae testimonio usi sunt SS: Atha-
narius, uterque Gregorius, Basilius, Hila-
rius adversus Arianos, aliique passim Pa-
tres.

2°. Joan. i. v. i. 2. et 14. In princi-
piò erat Verbum, et Verbum erat apud De-
um: et Deus erat Verbum. Hoc erat in prin-
cipio apud Deum .... Et Verbum caro factum
est, et habitavit in nobis: et vidimus glo-
riam ejus, gloriam quasi unigeniti à Pa-
tre, plenum gratiae et veritatis. Hoc
textu clarè exprimitur distinctio persona
Verbi à personâ Patris. Nam dicitur,
Verbum erat apud Deum; Et vidimus glo-
riam ejus s. Verbi nempe: quasi unige-
niti à Patre. Nemo autem dicitur esse
apud se ipsum, et nemo dici potest sui
ipsius filius à se ipso unigenitus; sed
haec necessario conveniunt personis rea-
liter distinctis. Deinde dicitur, Deus erat
Verbum, et Verbum erat in principio
apud Deum, id est, ab aeternò Deus erat
apud Deum. At nomen Deus significat
ens vivens et per se subsistens; ac proinde
significatur, Personam divinam, nempe
Verbum esse apud aliam Personam divi-

334. nam, nempe Patrem. Denique hæc ver-
ba: Verbum caro factum est, et habita-
vit in nobis, p. significant propriam
et distinctam Verbi hypostasim, seu unio-
nem i diu, cum humanâ naturâ: nam de
solo ente per se Subsistente dici potest quod
factum sit homo. Hoc autem dicitur de
Verbô, quod simul vocatur Unigenitus
à Patre: ac proinde significatur Verbum,
ut est persona distincta à Patre, huc-
cipse naturam humanam. Ita ex hoc tex-
tu argumentantur Tertullianus, lib. cont.
Praxeam, c. 21. et S. Athanasius, oratione
adversus Sabellianos.

30. Ibid. c. 10. Ego, inquit Chris-
tus ipse, et Pater unum sumus. Hæc voces,
Ego et Pater, aperte expriment Personarum
pluritudinem, eadem enim Persona non
potest esse sui ipsius Pater: unde etiam
additur verbum sumus in plurali. Vox
autem unum, significat unitatem na-
ture: nam non dixit unus, sed unum,
quod significat unam rem absolutam,
unam Substantiam et naturam. Ita dispe-
runt, S. Ambrosius, lib. 3. De Spiritu Sancto
et S. Augustinus, tract. 35. in Joan.

4to Jb. c. 14. v. 16. Ego, ait Chris-
tus, rogabo Patrem, et alium Paracli-
tum dabit vobis. ... Spiritum veritatis...
Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem
mittet Pater in nomine meo, ille vos do-
cebit omnia, et suggeret vobis omnia,
quæcumque dixeris vobis. Et c. 15. v. 26.
Cum venerit Paracletus, quem ego mittam
vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à
Patre procedit, ille testimonium perhi-
bebit de me. Et c. 16. v. 24. Ille me clari-
ficabit, quia de meo accipiet. In his

Colz 1154

335.
tentibus expressa habetur trium personarum
distinctio: Filii rogantis, qui distinguitur
realiter à Patre rogato, cum nullus se ipsum
roget, sed alium à se ipso realiter distine-
tur. Patris, quem Filius rogat. Et Spi-
ritus Sancti, qui mittendus est, cum enim
dicatur mittendus à Patre et dicatur alius
à Filio, manifeste distinguitur realiter
ab utroque. Distinctas porro esse inter
se personas has nemo sanus negaverit.
Ita hos textus urgent SS. Athanasius,
utroque Gregorius, Basilus, Hilarius, ad-
versus Arianos.

5to Jo. c. 5. Tres sunt, in-
quit Apostolus iste, qui testimonium dant
in coelo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus,
et hi tres unum sunt. Hoc testimonio
nihil illustrius desiderari potest, ad astu-
endum SS. Trinitatis mysterium, cum
ex una parte, Patris, Verbi, et Spiritus
Sancti distinctio exprimitur; dicuntur
enim esse tres: et ex altera parte eorum-
dem etiam consubstantialitas, seu na-
tura unitas asseratur; dicuntur enim
esse unum quid inter se; adeo ut hic sen-
sus sit: haec tres personae sunt una res,
una substantia, una natura et divini-
tas, quamvis realiter inter se sint distine-
tae. Porro Tom. 1. Theologiae nos-
trae, Traict. 1. Sect. 2. c. 3. Tit. De
Epistolis S. Joan. Apost. à pag. 481. Hunc
modo adductum textum, et verè Joannis
Apostoli esse, et partem S. Scripturae
esse, prout videri ibidem potest, ostendi-
mus. Prob. Conclusio 2da. Ex constanti
et perpetua Ecclesiae Traditione. 1° ex Bap-
tismi ritu in Ecclesia Christi semper usurpa-
to. Sicut enim fideles Baptismi usum igne-

336. rare non poterant, ita nec Mysterium SS. Tri-
nitatis: Semper enim in eo trium persona-
rum distincta mentio facta est; atque in
eo baptizandi ritu publica et sollemnis
continetur professio fidei in tres personas
divinas, et essentiae unitatem; et ad ex-
pressionem ac clariorem Trinitatis signifi-
cationem olim trina etiam immersio
fuit in usu. Ita Tertulianus, l. contra
Praxeam, c. 26.

2.º Ex publico adorationis cultu,
qui ubique terrarum Deo Patri, Deo Filio,
Deo Spiritui Sancto impendebatur. Ubique
terrarum Christo tanquam Deo thui adoleba-
tur, Hymni ac Cantici canebantur, teste
Eusebio, ubique terrarum invocabatur, ut
et Spiritus Sanctus, à quo gratia ceteraque
coelestia charismata suppliciter exoraban-
tur. Patrem, inquit S. Justinus*, et qui
ab eo venit.... Filium et Spiritum Sanctum
propheticum colimus et adoramus, cum
ratione et veritate venerantes.

3.º Ex precibus publicis, quibus in
conficienda Eucharistia Ecclesia utebatur:
illas enim rerum universarum Patri per
nomen Filii et Spiritus Sancti offerri, tes-
tatur Sanctus Justinus. Apologia mox lau-
data.

4.º Ex publicis fidei formulis,
sive professionibus, quae in Symbolis Niceno,
Constantinopolitano, quae quotidie reci-
tabantur, contentae sunt, atque tres
in Deo personas, et unam essentiam seu
substantiam exprimunt: quae quidem
argumenta ex usu et quotidiana fide-
lium praxi deprompta eo majorem vim
habent ad probandum, quod ignorari poeni-
tus non possint, nec isdem equivocationi-

* Apologia 2. da pro
Christianis

fol 3 pass

bus pateant, quibus patent testimonia 337.
Scriptis exarata.

5° Ex publicâ reclamatione seu contradictione fidelium ac Ecclesie totius adversus novitatem, quoties error aliquis contra receptam et avitam fidem exortus fuit. Sic Ebioni, Artemoni, Paulo Samo- latens Arri Antecessoribus universa Chris- tianorum repugnavit Ecclesia, ut scribit Alexander Episcopus Alexandrinus ad Alex- andrum Constantinopolitanum, apud Theo- doretum lib. i. Hist. c. 14. Neque enim pa- tienter ferunt fideles, suam paternam et avitam fidei doctrinam impugnari.

Prob. 3° Testimoniis S. Patrum; Et quia Hæretici non dubitant de senten- tiâ Patrum seculi 4^{ti} et sequentium seculorum circa hanc fidei veritatem, suffi- ciet istud fidei dogma et religionis nostræ fundamentum probare Testimoniis Patrum priorum Ecclesie seculorum.

Primo itaque seculo Clemens Roma- nus in sua ad Corinthios Epistola sic loquitur:

An non unum Deum habemus, et unum Christum, et unum Spiritum gratie effu- sum in nos.

Huic seculo sicut et sequenti auctori scri potest S. Polycarpus Martyr, in oratione quam martyrimum jam jam subituro fundit, et quæ extat in actis martyrii ipsius apud Eusebium, l. 4. Hist. c. 14. hæc inter alia elo- quitur: Deus dilecti et benedicti Filii tui Jesu Christi Pater..... benedicte.... per æternum Deum et Pontificem Jesum Chris- tum, dilectum filium tuum, per quem, et cum quo tibi cum Spiritu Sancto gloria, et nunc, et in futura secula. amen.

Secundo seculo S. Justinus Apolo- gia 2^a pro Christianis primum citata, hæc

Mysterium
trium perfor
est, atque
et solemn
in tres perfor
tem; et ad
nitatis sign
in immens
ms, contra
ationis cultu
Patri, Deo
batur, ubi
Deo thm ad
cebantur, te
imorabatur
ratia ceter
littere exor
timus, et
iritum
gramus, an
ntes.
is, quib
ia utebr
um Pat
nti offer
logia mo
dei form
mbolis
e quotidie
, atque te
spentiam
que qu
idiana
majorem
ignoscere
uivocatio

quam antehac quidem non subsistens, postea 339.
vero Superingressum. Neque ita desinit un-
quam Filius Patri, neque Filius Spiritus
Sanctus, sed investibilis, et immutabilis ea-
dem Trinitas semper.

Prob. 4.º Ex Concilio. Concilium
Nicaenum I. in Symbolo ait: Credimus in
unum Deum Patrem omnipotentem.... Et
in unum Dominum Jesum Christum Filium
Dei, ex Patre natum Unigenitum.... Deum
verum ex Deo vero, genitum non factum,
consubstantialem Patri.... Et in Spiritum
Sanctum.

^m * Hic solum de Caene-
mia recensentur,
omnia enim par-
ticularia enume-
rare nimis longum
foret.

Concilium C^optanum I. in suo Sym-
bolo: Credimus in unum Deum Patrem
omnipotentem.... Et in unum Dominum
Jesum Christum Filium Dei unigenitum,
ex Patre natum ante omnia secula, De-
um verum ex Deo vero... Credimus in
Spiritum Sanctum Dominum et vivifi-
cantem, ex Patre procedentem, et cum
Patre et Filio adorandum et conglorifi-
candum, qui locutus est per Prophetas. 75

Concilium Ephesinum actione 6. post
prolatum Symbolum Nicaenum, sic ait: Hinc
sancta fidei omnes consentire convenit: con-
tinet enim pietatem, p. Et postea vetat,
ne quis contrariam huic Symbolo fidem
proferat aut doceat. His igitur pelee-
tis, inquit, Statuit Sancta Synodus ali-
teram fidem nemini licere proferre aut
conscribere, aut componere, prater defini-
tam à Sanctis Patribus, qui in Nicæa cum
Spiritu Sancto congregati sunt.

Concilium Chalcedonense, Conci-
lium C^optanum II. act. 6. et Constantino-
politana III. act. 17. Symbolum Nicaenum
et Symbolum C^optanum approbant, et con-

348. firmant. Concilium II. Sex priora
Concilia confirmat.

Conc. Oecumenicum IV. act. 10. ait: Cre-
dimus in unum Deum in tribus consubstan-
tialibus et divinis ac principalibus personis.
... Unum quidem et singularem Deum se-
cundum rationem substantia, trium au-
tem vel tria, si eum secundum rationem
Personarum predicamus.

Concilium Lateranense IV. c. 1. sic
definit: Firmiter credimus et simpliciter
confitemur, quod unus solus est verus Deus,
aeternus, et immensus, omnipotens, incom-
mutabilis, incomprehensibilis, et ineffabi-
lis, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus:
tres quidem Personae, sed una essentia,
Substantia seu natura simplex omnino.

Concilium Lugdunense II. Can. 1.
et Florentinum, in Decreto unionis, de-
finiunt, Spiritum Sanctum procedere à Pa-
tre et Filio, et non à solo Patre: ac prin-
de manifeste supponunt Trinitatem Per-
sonarum.

Denique Concilium Tridentinum
Sess. 3. confirmat Symbolum Oecumenicum
cum additione vocis Filioque.

His accedit Symbolum, quod
S. Athanasii nomen praefert, à tota Ec-
clesia usu receptum et approbatum, quod
sic habet: Fides Catholica haec est, ut unum
Deum in Trinitate, et Trinitatem in uni-
tate veneremus: neque confundentes
Personas, neque Substantiam separan-
tes. Alia est enim Persona Patris, alia
Filii, alia Spiritus Sancti, sed Patris et
Filii et Spiritus Sancti una est Divinitas,
aequalis gloria, coaeterna Majestas.

Ad 3. p. 157

* Simile argumen-
tum sup. prob. 2. d. 1.
n. 5. attulimus. A tempore Apostolorum, qui negavit
Trinitatem personarum, vel Divinitatem
Filii aut Spiritus Sancti, aut unitatem

natura, Statim in Ecclesia habitus est ut ³⁴¹
Hæreticus, necnon velut talis damnatus, ut
constat ex Historia Ecclesie. Ergo fides
Trinitatis personarum in unitate natu-
ra semper fuit fides Ecclesie Catholice, et
ab Apostolis tradita. Ergo fides Myste-
rii SS. Trinitatis est vera fides.

Solvuntur Objectiones.

308.

Ob. 1° Versiculus 7. c. 5. Ep. i. Joan-
nis, nempe, Tres sunt qui testimonium dant
in caelo p. quo præcipue probatur Tri-
nitas Personarum in unitate natura
non est Joannis, sed posteriori ætate ab
incerto quodam libario seu ammamensi
eodem insertus. Ergo perperam huic addu-
citur ad probandam Personarum divi-
narum Trinitatem in unitate natura.

Resp. neg. ant. Vide, quæ sup.
cit. c. 3. Tit. de Epist. S. Joan. part. et Sect.
2. Trait. nostri de S. Script. hæc de re
discernimus, ubi hanc objectionem fuisse
diluimus.

Inet. Saltem in dicto v. 7. hæc
voces, et hi tres unum sunt, non signi-
fiant unitatem essentia et natura, sed
solum testimonium*, sicut eam dunta-
xat significant verba similia sequentis
versiculi 8. Et tres sunt, qui testimo-
nium dant in terra, Spiritus, aqua, et
Sanguis: et hi tres unum sunt. Ergo p.

* id est, idem dant
testimonium.

Resp. neg. ant. Nam i^o Verba
Scripturae sumi debent pro subjecta ma-
teria: ex aliis autem textibus Scriptu-
rae, et ex Traditione constat, Patrem,
Filium, et Spiritum Sanctum habere

342. unam eandemque naturam ac divinitatem. Unde cum hic dicatur esse unum, vox unum significat unitatem naturae, consensus, et consequenter testificationis. At Spiritus, id est, anima humana Christi, et sanguis ac aqua, quae ex Christi mortui latere fluxerunt, non possunt esse nisi unum compositione et testimonio. 2°. In omnibus graecis Codicibus verba vers. 8. v. leguntur cum propositione in, hoc modo, et hi tres in unum sunt, Supple testimonium quae propositio omisa est in codicibus latinis vel scribarum iniuria, vel haereticorum fraude. Unde sensus textus latini ita explicari debet ac si in eo propositio in, quae subintelligitur, adesset, nempe in hunc modum: haec tria in unam eandemque rem, humanitatis nimirum à verbo assumptae veritatem testantur consentiunt. Et contra in 7. versiculo propositio in nullibi reperitur.

309. Ob. 2. Jo. Isaia c. 44. dicitur: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens coelos solus, stabiliens terram, et nullus mecum. Ergo unica est in Deo persona.

Resp. neg. cons. Nam pronomen ego supponit pro tribus personis, quae sunt unus Dominus; et vox exclusiva solus excludit solam cooperationem creaturarum in creando mundo.

310. Ob. 3. Jo. Illud Isa. c. 45. Ego sum Deus, et non est alius proter me. Ergo unica est in Deo persona.

Resp. neg. cons. Pronomen ego sup. 343.
ponit pro tribus personis divinis, nam sup-
ponit pro eâ et omni personâ, quæ est ve-
rus Deus; tres autem personæ divinæ sunt
verus Deus, utpote habentes unam ean-
demque divinitatem; nec eas excludit,
sed solum alium Deum præter ipsum.

Ob. 4to Primi Christiani non cre- 311. Col. p. 58
diderunt mysterium Trinitatis. Ergo
non existit. Prob. ant. Si priores Chris-
tiani hoc Mysterium credidissent, id
non latuisset gentiles, qui eis objecif-
sent innumeras difficultates, quæ
cuique illud consideranti se se spontè
objiciunt; et ex eo desumpserunt argu-
mentum pro pluralitate Deorum, quam
illis passim Christiani exprobrabant.
At gentiles neutrum fecerunt: nam
ne in illorum libris, nec in Christiano-
rum apologiis istæ objectiones reperi-
untur. Ergo.

Resp. neg. ant. ad ejus prob.
neg. maj. Nam Quamvis Pastores
Ecclesie primis seculis Diligenter Mys-
terium SS. Trinitatis Fideles expli-
citè docerent, nec baptizarent Cate-
chumenos antequam Symbolum in
quo continetur, memoriter tenerent,
ac recitassent; tamen illud passim
gentilibus non vulgabant, ne proji-
cerent Margaritas ante porcos, ac ne,
propter difficultates, quas continet,
eorum animos exulcerarent, neve illud
ob nonnulla, quæ rationem superant,

344. irrisioni exponerent. Quare Patres trium
priorum Saeculorum de illo mysterio aut
scribentes, aut coram Gentilibus loquen-
tes, oeconomicis causis, libobscuris phra-
sibus usi sunt, quas tamen fidelibus
postea clare explicabant.

Resp. 2° neg. min. Iniaio
plurimi libri contra Religionem Christi-
anam ab Ethnicis scripti exiuerunt partim
injuriam temporum, partim Christianorum
Principum et Praelatorum Ecclesie diligen-
tia: multa quoque Christianorum apo-
logia temporum injuriam, atque etiam
fidei hostium malitiam. 2° Plinius
lib. 10. ep. 97. ad Trajanum, ait, a Christia-
nis carmina Christo tanquam Deo can-
tari solita. Et Justinus Martyr, in
prima sua pro Christianis apologia re-
fert, Christianos ab Ethnicis insipientia
pursimulari, quod Christum tanquam
Dei filium colant, divina autem Chris-
ti filiationis sine Personarum pluralitate
cognosci nequit. 3° Sub finem se-
cundi Saeculi Praxeas scripsit contra
Trinitatem, et ex ea Deorum plurali-
tatem adversus Catholicos probare nitens
tur. 4° Celsus Gentilis Philoso-
phus, apud Origenem in lib. contra eun-
dem Celsum, probare conatur, ex fide
Trinitatis sequi Deorum pluralitatem.
His adde acta Sincera Martyrum, quae
innumera divinitatis testimonia con-
tinent, ut et filiationis divina Christi,
quae cognosci non potest sine pluralitate
personarum in Deo.

Ob. 5to Si essent tres Personae in Deo, esset compositio realis. Falsum consequens. Ergo.

345.
312.

Resp. neg. sequel. maj. Nam compositio est unio multorum realiter distinctorum; at in Deo personae divinae non ununtur ad invicem, sed identificantur in naturam. Unde Personae divinae non se habent ut plures unius totius partes, sed ut una simplicissima entitas, et unaquaeque Persona cum natura sibi realiter identificata constituit unam personam simplicem ab aliis Personis realiter distinctam: ita ut Deus sit in natura simplicissimus et unicus, et tamen in personis trinus.

Inst. 1°. In Deo erit pluralitas ac distinctio realis. Ergo et compositio.

Resp. neg. cons. Nam ad compositionem non sufficit pluralitas realis, sed requiritur unio multorum inter se realiter distinctorum in ratione entitatis.

Inst. 2°. Si daretur distinctio et pluralitas realis in attributis divinis, daretur compositio realis in Deo. Ergo a pari, si datur pluralitas realis Personarum in Deo, datur etiam compositio realis.

Resp. neg. cons. Disparitas est quia si attributa divina essent inter se realiter distincta, non essent in Deo simul nisi per unionem, et sic facerent compositionem realem: nam non possunt esse in Deo per identitatem in na-

col 9 p 159
L. C.

pectu humanitatis sint unus homo logicè 347
et secundum speciem duntaxat, sunt ta-
men tres homines realiter inter se distin-
cti, quia sunt tres persone. Ergo pari-
ter tres persone divine sunt, juxta hunc
S. Patrem tres numero Dei inter se reali-
ter distincti, p.

Resp. dist. maj. Persona divina
juxta S. Gregorium se habent respectu di-
vinitatis p. secundum quid, conu. maj.
secundum omnia, neq. maj. Omnis pari-
tas seu similitudo, juxta communem
parosoniam claudicat. S. Gregorius itaque
non hic intendit omnimodam instituisse
comparationem personarum divinarum
cum personis ~~divinis~~ humanis, ita ut non
aliter tres persone divine sint unus
Deus, quam tres persone humane sint
unus homo, ut patet ex ejusdem orat.
cathed. c. 3. sed solum vult significare,
quod sicut Petrus, Paulus, et Joannes
ita sunt unus homo, ut tamen sint tres
personae humane: sic Pater, Filius,
et Spiritus Sanctus sic sunt unus Deus,
ut tamen sint tres persone divine;
et vicissim, quod, sicut Petrus, Pau-
lus, et Joannes ita sunt tres persone
humane; ut tamen sint unus homo:
sic Pater, Filius, et Spiritus Sanctus
ita sunt tres persone divine, ut ta-
men sint unus Deus; cum hoc tamen
discrimine, quod plures persone huma-
ne sint unus homo logicè duntaxat,
et specie, seu unus unitate conveni-
entiae et similitudinis, quae facit, ut
à mente humana per abstractionem
velut unus homo concipi possint: tres

Capitolo

348. autem Personae Divinae sunt unus Deus, physice et numero, seu unitate numerica; quia plures personae humanae habent humanitates plures numero et realiter distinctas; tres autem personae divinae habent unam eandemque numero divinitatem.

315. Ob. 8. Si essent tres Personae divinae, tres essent Dei. Falsum consequens. Ergo.

Resp. neg. sequel. maj. Quia tres illae personae divinae habent unam eandemque numero divinitatem. ad multiplicationem autem concreti substantivi requiritur tum Subjecti seu Substantivi, tum etiam forma multiplicationis, ut docent Philosophi, et constat ex usu.

316. Ob. 9. ubi unica est natura ibi non possunt esse plures personae; hoc est enim receptum apud omnes effatum: Quae sunt eadem unitatis, sunt eadem inter se. Ergo si personae divinae sint quid unum et idem cum natura, non possunt à se invicem distinguere.

Resp. neg. ant. ad ejus probationem petitam ex recepto Scholae effato Quae sunt p. Divinus 1.º effatum istud purè Philosophicum esse, rebusque dumtaxat creatis applicari debere, non divinis, quae infinito inter se distant intervallo. Et verò non minus obtinet apud veteres Philosophos idem aliud effatum: Ex nihilo nihil fit. attamen hanc exceptionem patitur, et in iis dumtaxat locum habet, quae naturaliter agunt, non in aliis, prout omnes Christiani agnoscunt, ne quidem exceptis Socinianis.

Dicimus 2.º Dist. adductum axioma 349.

Quae sunt p^o respectu illius in quo conveniunt cum uno testio, conc. respectu illius in quo non conveniunt, neg. Et ita quia persona divina conveniunt in essentia divina, idem etiam sunt inter se quoad essentiam divinam; ac consequenter recte quidem dici possunt idem, sed non idem: quia vero non conveniunt ratione personae, non possunt dici eadem personae.

Dicimus 3.º aliter distinguendo axioma istud: Quae sunt eadem uni testio singulari et incommunicabili, sunt eadem inter se, conc. uni testio universali vel saltem communicabili, neg. Sic v. g. Petrus et Paulus, prout in resp. ad ob. 7. mam adnotavimus, sunt unum in natura humana specificè sumpta, sed non sunt unum inter se numericè; quia natura humana communis et universalis est, quae multis communicari potest. Ratio est, quia cum natura multis communicatur, necesse est, ut inter eum, qui naturam communicat, et eum cui communicatur, relativa oppositio intercedat, adeoque et realis distinctio: quia ergo tres personae divinae conveniunt in una essentia, idem sunt cum illa; quia vero essentia illa communicatur à Patre Filio et Spiritui Sancto, necesse est, ut Pater realiter distinguatur à Filio et Spiritu Sancto.

4.º aliter distinguere adhuc potest istud axioma: Quae sunt eadem uni testio adaequatè sumpto, eadem sunt inter se, conc. inadaequatè sumpto, neg. Sic non concludit iste Syllogismus, Petrus est homo, Paulus est homo; ergo Petrus est Paulus, quia terminus homo, in quo sunt quid

350. unum adequatè non limitatur: at pariter cum
dicatur Pater est Deus, Filius est Deus, ter-
minus Deus, seu essentia divina non limi-
tatur adequatè, nam semel limitatur secundum
Paternitatem, et semel secundum Filia-
tionem duntaxat, adeoque non secundum
omnem entitatem relativam, cui ipse
identificatur.

5to Denique rursus alio modo
distingui potest istud axioma, una limitatur
eadem p. Si illud testium non sit virtu-
aliter multiplex, conc. si sit virtualiter
multiplex, neg. Tunc enim res eadem
sicut simplicissima aequivaleret pluribus
ex natura rei distinctis. Porro natura
divina ita simplicissima est, ut tamen
virtualiter sit multiplex. Scilicet conti-
net omnes perfectiones tum absolutas, tum
relativas: juxta id quod habet absolute,
identificatur cum Patre; juxta vero id
quod habet relative, ab ipso distinguitur.

Inst. Si tres personae à se invicem
realiter distinguerentur, et simul unam
quid forent cum divina essentia, sequeretur
hoc absurdum, unam scilicet et ean-
dem rem simul distingui et non distin-
gui; plures esse, et unum; communica-
ri et non communicari, quae ceterè mani-
festam contradictionem involvunt. Ergo.

Resp. neg. sequel. ant. id scilicet
esse absurdum et contradictionem invol-
vere. Nam res eadem sub vario respectu
distinguitur et non distinguitur, commu-
nicatur, et non communicatur beneficio
scilicet distinctionis virtualis, quae fit, ut
una eademque entitas Dei infinita mul-
tis rebus distinctis aequivalcat; atque qua-
tenus absoluta communicetur tribus per-
sonis una numero et indivisa remanens,

Prima Hypothesis

...equivaleat
...unde nulla
...contradictio;
...de eodem
...respe
...communi
...et
...idem
...humana qu
...aliis homin
...non
...est singulari
...in hoc immort
...rationem et no
...est et ratio
...mortalis, morta
...ratione commo
...ob. is mo. Si
...identificata divi
...Ego est que
...tas, nempe divi
...Resp. neg. ant
...inter se realiter
...identificatur
...duamvis igitur
...relativa, nempe p
...absoluta, nempe
...ille res relative
...illi rei absolute
...ant cum illa un
...numero unitas
...unitate quacum
...et anima ro
...et homo, qui
...in faciunt quat
...ia et unum, n
...ia homo, qui
...proprie unitas con

quatenus vero *equivaleat relativo*, non *com-* 351.
municatur: unde *nuda proprie dicta hu-*
intervenit contradictio; hoc quippe, ut *vera*
lit, debet esse de eodem sub eodem respectu.
poro sub diverso respectu eadem *Dei enti-*
tas comunicatur et non comunicatur.
Infinita propemodum hujusmodi exem-
pla occurrunt etiam in rebus creatis. Sic
v.g. *natura humana, quo est in Petro, com-*
municatur aliis hominibus, quatenus speci-
fice consideratur, non comunicatur,
quatenus est singularis et individua. Cari-
ter idem homo *immortalis dicitur et mor-*
talis, ratiocinari et non ratiocinari: im-
mortalis est, et ratiocinatur ratione ani-
mae seu mentis, mortalis est et non ratio-
cinatur ratione corporis.

Ob. 10mo Si sint in Deo tres perso- 317.
nae identificatae divinitati, sunt quatuor
res in Deo. Ergo est quaternitas, non vero
trinitas, nempe Divinitas et tres personali-
tates. Resp. neg. est. Nam non sunt qua-
tuor inter se realiter distincta, divini-
tas enim identificatur tribus personalita-
tibus. Quamvis igitur sint in Deo tres
res relative, nempe personalitates, et una
res absoluta, nempe Divinitas; tamen
tres illae res relative, cum identificen-
tur illi rei absolute seu Divinitati, non
faciunt cum illa numerum: nam in om-
ni numero unitas distinguitur realiter
ab unitate quae cum facit numerum. Sic
corpus, et anima rationalis, et unio phy-
sica, et homo, qui ex illis constituitur,
non faciunt quatuor, sed duntaxat
tria et unum, nempe unum hominem,
quia homo, qui est totum ex anima et
corpore unitis constitutum, cum ijsiden-

352. tificetur, non facit nec facere potest cum illis numerum. Igitur in Deo est Trinitas et unitas, Trinitas personarum, et unitas essentia: quare Deus est trinus et unus.

318. Ob. 11mo Si Pater et Filius habeant eandem divinitatem, valebit hic Syllogismus: haec divinitas est Pater, haec divinitas est Filius. Ergo Filius est Pater, ideoque sunt una persona. Ergo.

Resp. neg. sequel. ant. Syllogismus ita est vitiosus; quia medius terminus nempe divinitas non sumitur universaliter distributive, prout sumi debet et hoc modo, quidquid est divinitas p.

iuxta regulam à nobis in logica nostra traditam; sicque negabitur antecedens; non enim quidquid est divinitas est Pater p. nam Filius est etiam divinitas, et tamen non est Pater, utpote ab ipso distincta persona p.

319. Ob. 12mo Rationi repugnat, quod una numero natura tribus personis realiter inter se distinctis identificetur. Ergo rationi repugnat Mysterium SS. Trinitatis.

Resp. neg. ant. Idquidem humanae mentis captum superat, et est supra non vero contra rationem naturalem.

2. 162. — Imò ipsa naturalis ratio docet, essentiam divinam seu esse divinum, utpote infinitum et incomprehensibile, existere posse variis modis, qui intellectui finiti captum superent, et ejus modum existendi debere esse incomprehensibilem cuilibet intellectui finiti. Fides vero nos docet, quisnam sit ille incomprehensibilis modus esse divini, quando cum in eo consistere dicit, quod una eademque natura

Divina tribus Personarum realiter
inter se distinctis, quatenus secunda à pri-
mâ testia à duabus aliis procedit, identi-
ficetur.

Ob. 13to *Mysterium Trinitatis* 320.

hæc duo contradictoria admittit: Deus est
genitus, Deus non est genitus, nam Pater
est Deus, et Filius est Deus, et tamen Pa-
ter non est genitus, Filius verò est geni-
tus. Ergo repugnat.

Resp. neg. ant. Nam hæc duo
propositiones non sunt contradictoriae,
non enim sunt de eodem sub eodem res-
pectu; nam in prima Deus supponit
pro Filio; in secunda verò pro aliâ Tri-
nitatis personâ, vel, si utraque univer-
sali sit, nec in ea Deus ad unam determi-
natam divinitatis personam restringa-
tur, utraque falsa est.

Ob. 14to *Tres personæ Divinae* 321.

Sunt tres naturæ intelligentis Subsisten-
tiæ individua et incommunicabiles
alteri ut supposito. Ergo sunt tres
Dii.

Resp. neg. cons. Quia tres illæ
subsistentiæ sunt Subsistentiæ relative
eiusdem naturæ intelligentis illis absque
usâ huius multiplicatione identificata.

Ob. 15to *Persona Divina est in-* 322.

finita. Ergo unica; infinitum enim
unicum est, atque hæc ratione demons-
trant Theologi, Deum unum esse, quia
infinitus est in omni genere perfectionis.

Resp. neg. cons. Qualibet perso-
na Divina perfectione infinita est identi-
cè seu ratione essentiali, à qua non distin-

test cum illis
Trinitas et
et unitas
et unus.
Filius hæc
valebit hæc
Pater hæc
Filius est hæc
Ergo
ant. Sola
medietate
limitatur
tamen ubi
unitas
à nostra
intercedit
itas est hæc
divinitas
ab ipso hæc
repugnat
tribus
is ident
at My
videm hæc
test hæc
turali
t, essentia
t, pote
existen
is finit
m existen
lem cau
ero nos
sibili
in eo com
naturæ

354 quitur: neque tamen inde licet concludere,
unicam esse debere personam, sicut unicum
esse Deum ex ipsius infinitate probant Theo-
logi. Disparitatis ratio est, quia plures non
possunt esse Dei, cum duo non possint esse
ejusdem ordinis infinita; unum enim non
includeret omnem alterius perfectionem.
Monita est de personis divinis: licet enim
inter se distinguantur, quia relative sibi
invicem opponuntur; non tamen distin-
guantur ab essentia, unde omnis perfectio
emanat; ac consequenter nulla est in una
perfectio, quae in altera personâ non sit.

323.

S. Secundus.

De unitate naturae seu essentiae in Trinitate

Ex his, quae precedenti S. Disseruimus
manifestum est tres Personas divinas esse
unum verum Deum, adeo ut de earum
naturae unitate huius plura adhuc loqui
superfluum forte videri posset. Quia ta-
men, ut ibidem adnotavimus Haeretici
Filii et Spiritus Sancti divinitatem Speia-
tim impugnaverunt; opere pretium esse
duximus, eandem Speiationem etiam pro-
bare. De Filii et Spiritus Sancti
divinitate duntaxat agemus: criminum
de Patris divinitate nullum extat dubium,
cum ex Scriptura, Traditione, et ratione
constat eum esse ens a se, et à quo crea-
ta omnia pendeant: neque ejus divi-
nitatem sive Judaei, sive Haeretici ne-
garunt. Et certè qui unum Deum agnos-
cunt, consequenter admittere debent
unam saltem personam in Deo, quae
possit vocari Pater, cum Deus sit rerum
omnium principium. Patris tamen no-
men, ut prima persona proprium, ali-

quid aliud significat, nempe primum
filii consubstantialis: nam in Scriptura
Pater vocatur specialiter et singulariter
Pater Domini nostri Jesu Christi, i. cor. 5. v. 2. +++
et Filii unigeniti, Joan. 3. v. 16.

33. 100

Primo ergo de divinitate Verbi seu
filii, tum de Spiritus Sants divina natu-
ra et consubstantialitate agemus. Sit

Conclusio prima

Filius est verus Deus. Est de Trinitate
et primum Religionis Christianae fun-
damentum.

Prob. 1° Ex Scripturis. Ex Veteri
Testamento. Jerem. 23. v. 5. et 6. Eccie
dies veniunt, dicit Dominus, et suscita-
bo David germen justum; et regnabit
Iher, et sapiens erit, et faciet iudicium
et justitiam in terra. In diebus illis
habrabitur, Iuda, et Israel. Habitabit con-
fidenter, et hoc est nomen quod voca-
bunt eum. Dominus justus noster.

In hebreo legitur, Et hoc est nomen
quod vocabit eum, Jehovah justi-
tia nostra. Nomen vero Jehovah
soli Deo est proprium nec alteri com-
municabile, idcirco Deus sibi met
imposuit ac sepe usurpavit, Isa. 24.
v. 8. Ego Dominus, in hebreo, Ego Je-
hovah, hoc est nomen meum: gloriam
meam alteri non dabo.

Porro egregium istud testimo-
nium de Messia intedigi debere non
desistunt Iudaei veteres, prout os-
tendit Huetius*. Nomen vero istud
Jehovah 40. Interpretes, Apostoli, et
Evangelista reddunt per κύριον, Do-

* Lib. Demonst.
Evangelicae pro-
posit. 7. n. 10.

356. minum de Christo adaptant, qui centies

* Antonomasia Domini appellatur antonomastice seu
figura, qua per excellentiam
nomen appella-
tivum ponitur
pro nomine pro-
prio.

163.

Isaia 6. v. i. et seq. Vidi Dominum
ait Propheta, sedentem super solium
excelsum et elevatum, et ea quae sub ip-
so erant, replebant Templum; et cetera, quae
de Deo summo intelligenda esse nemo am-
bigit. Atqui haec de Christo dixisse, Isaiaem
testatur S. Joannes Evangelista c. 12. v. 41. ubi
haec dixit Isaia, inquit, quando vidit glori-
am ejus, et locutus est de eo, nempe Christo.

Idem Propheta c. 9. v. 6. Parvulus
natus est nobis, inquit, et filius datus est
nobis; et factus est principatus super hu-
merum ejus; et vocabitur nomen ejus, ad-
mirabilis, Consiliarius, Deus. Hebraeus habet
El, quod proprie Deus interpretatur; Fior-
tis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis.
Nudum effugium admittere posse videntur
haec verba, adeo per se se clara et perspicua
sunt: Et vel ipsimet veteres Judaei ac eti-
am Dominiani ea de Messia Christo dicta
uisse profitentur. atqui ibidem dicitur
Messias Deus El, et quidem fortis.
Ergo id.

Ex Novo Testamento. Joan.
c. 1. v. 1. et seq. In principio erat Verbum
inquit Evangelista, et Verbum erat apud
Deum, et Deus erat Verbum. Omnia per
ipsum facta sunt, et sine ipso factum
est nihil, quod factum est. Haec ver-
ba, Et Deus erat Verbum, clare expriment
divinitatem Verbi. Nam hic est ordo ver-
borum secundum sensum, et Verbum erat
Deus. Præterea si Deus est Verbum,
Verbum etiam est Deus: nam Deus non

est creatura, et Deus secundum se, et scilicet unio^{357.}
ne substantiali cum creatura, non est nisi De-
us. Deinde omnia per Verbum seu Fili-
um facta sunt, ergo Filius non est factus,
ergo non est creatura, nam omnis creatura
facta est. Item omnia per Verbum seu
Filius facta sunt, quae scilicet facta sunt,
id est, omnis creatura per Filium facta est.
Ergo Filius non est creatura, alioquin Fili-
us se ipsum fecit, quod repugnat. Atqui
si Filius seu Verbum non est creatura, est
Deus: nam omne ens verum vel est Deus,
vel creatura.

4. 164.
Ulterius Joan. c. 10. v. 30. Ego et Pater,
inquit Christus, unum sumus. Id est una
res, una substantia, natura et divinitas.
In his verbis Christus clare exprimit suam
cum Patre aequalitatem et unitatem in-
essentia; ita ut Iudaei hoc statim in-
tellexerint, ut pote qui statim de Christo
haec verba protulisset, lapides sustulerint,
ut eum lapidarent de blasphemia, inqui-
unt, et quia tu homo cum sis, facis te
ipsum Deum.

Profecto si Christus non esset Deus
debuisset hoc Iudaeis illis clare signifi-
care, et verba sua explicare de unitate
morali, ut tolleretur scandalum, et Deo
debitam gloriam redderet, quod tamen
non fecit. Contra ad probandam verita-
tem verborum suorum sensumque, quo illa
de unitate et identitate naturae cum Patre
Iudaei intellexerant, provocat admiranda, quae
coram eis patrarat. Quem Pater... misit in
mundum, inquit, vos dicitis, quia blasphemus
quia dixi Filius Dei sum? Si non facio

358. opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem
facio, et si mihi non vultis credere, operibus
credite, ut cognoscatis et credatis quia Pater
in me est, et ego in Patre, per identitatem
scilicet nature. Per hanc autem mutua
immanentiam clarè adhuc exprimit suam
divinitatem: nam in Deo nihil est, quod
non sit Deus per identificationem divini-
tatis.

Ibid. c. 10. Christus se se tanquam
Dei filio ait: omnia quaecumque habet
Pater, mea sunt. Certè qui habet omnia
quaecumque habet Deus verus, iste est ve-
rus Deus, nam habet etiam divinitatem.
Atqui Filius aperit, se habere omnia que-
cumque habet verus Deus, ergo est verus De-
us. Nihil Patre minus habet ille, qui
dicit: omnia, quae habet Pater, mea sunt.

S * lib. 1. contra Ma-
ximum, c. 14.

H. 164.

Aequalis est igitur, inquit S. Augustinus*
Rom. 9. v. 5. Ex quibus est Christus se-
cundum carnem, qui est super omnia Deus be-
nedictus in saecula. Et, Philip. 2. v. 6.
Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Iesu,
qui cum in forma Dei esset, non rapinam
arbitratus est esse se aequalem Deo. Et
Heb. 1. v. 3. Ad Filium autem / dicit Deus
Pater: / thronus tuus Deus in saeculum saec-
uli. ubi Apostolus apertis verbis se-
clarat Filium esse Deum.

Ex textu ad Philip. 2. v. 6. proinde
hoc conficitur pro divinitate Christi argu-
mentum. Ideo verè Deus est, qui est in
formâ, hoc est, in naturâ Dei, qui què
non arbitratur rapinam esse, id est, rem
à se alienam et externam, quod sit
Deo aequalis. Atqui, ipso pronuntiantè
Apostolo, talis est Christus. Ergo Chris-
tus est verus Deus naturâ et substantiâ.

Denique, ultra innumeros alios tex-
tus, qui Christi divinitatem manifestè

359.
Declarant, 1. Joan. c. 5. v. 20. Scimus, quoni-
am Filius Dei venit, et dedit nobis sensum
ut cognoscamus verum Deum /: Patrem / et
Sinus in verò Filio eius. Hic est verus Deus,
et vita aeterna.

Prob. Conclusio 2. ex Traditione, quae
clare cluet in unanimi omnium Ecclesie
Patrum consensu. Et cum adversarii ultro
fateantur, Patres, qui post testium seculi
floruerunt, pro Christi divinitate
sententiam tulisse, eorum duntaxat tes-
timonia hic referemus, qui ante exortam
Arianam haesim et ante Concilium Nica-
num I. Scripserunt. et à Graecis impie-
mus.

Ex Graecis itaque 1.º S. Ignatius * obiit an. 108.
vir Apostolicus et martyr, necnon in Aetio- Imperii Tra-
chena Sede S. Petri Successor, Christi Divi- jani 10mo.
nitatem sepius adstruit. Ep. ad Ephes.
Nihil latet Dominum, inquit, sed et arca-
na nostra prope ipsum sunt. Omnia igitur
faciamus, sicut ipse in nobis habitan-
te, ut idius Sinus Tempora, et ipse /: Chris-
tus neque /: sit in nobis Deus noster. In
eadem Epistola sic Christum describit: Unus
medicus est, carnalis et spiritualis, geni-
tus et ingentus, in carne factus Deus, in
morte vita vera, et ex Maria et ex Deo;
primò passibilis, et tunc impassibilis.

Quem Ignatii locum citat Theodoretus
Dialogo primo, et S. Athanasius lib. de
Synodis. Denique Ep. ad Magne-
ranos Verbi divini aeternam generatio-
nem expresse docet: Deus unus est, ait,
qui manifestavit se ipsum per Jesum
Christum filium ipsum, qui est ipse Ver-
bum aeternum non à silentio procedens.

2.º S. Polycarpus S. Ignatii discipulus obiit an. 167.
et Episcopus Smyrnensis, et cum illo tota

5. 165.

360. Smyrnensis Ecclesia, in eâ celebri epistolâ, quam
ipsa scripsit ad Ecclesias Ponti apud Euseb.
lib. 4. Hist. c. 15. Pater unigeniti, inquit,
et benedicti Filii tui Jesu Christi.... Benedi-
cite.... te laudo, te benedico, te glorifico per
sempiternum Pontificem Jesum Christum
unigenitum Filium tuum, per quem tibi una
cum ipso in Spiritu Sancto gloria nunc et in sae-
cula saeculorum. Ergo juxta S. Polycarpum
tres divinae personae eandem gloriam sunt honoran-
tes, adeoque inter se plane coaequales. Jesus
Christus est Filius Dei unigenitus, ac sempi-
ternus Pontifex, adeoque vere Deus, ab aeter-
no ex Substantiâ Patris genitus.

* * * obiit an. 161.

3. S. Justinus Philosophus et Martyr,
in cohortatione ad Graecos de Christo haec ait: Qui
cum Dei sit Verbum, virtute ac potentia ab
eo indiscretum, homine... assumpto, ad me-
moriam nos praeceptorum parentum religionis
revocavit.

Et Apolog. i.â expresse dicit
Verbum simul cum Deo Patre existere ante cre-
aturas. Porro Filius ejus, qui solus proprie
dicitur Filius, Verbum, simul cum ipso ante
creaturas, et existens, et nascent, quoniam pri-
mitus per eum cuncta condidit. Apolo-
gia vero 2.â dixerim, ait, Filium Patrem
esse dicunt, comperiuntur neque Patrem si-
re, neque Filium esse Patri universorum
nope: qui quod Verbum et primogenitus
Dei sit, Deus etiam est.

* * * floruit an. 170.

4. Athenagoras Philosophus Athenien-
sis Christianus, legatione pro Christianis. Unum
inquit, predicamus Deum quin et Dei Fili-
um mente complectimur.... Filius Dei est
Verbum Patris, in ideâ et officinâ. Ab ipso
enim et per ipsum facta sunt omnia, cum
Pater et Filius unum sint. Et infra. Ne-
quaquam nos esse à Deo alienos, qui uni-
versitatis ejus opificem, simulque ejus
Verbum, seu verum Deum, veneramus,
demonstratum est. Superius autem

168

~~169~~

clare totam Trinitatem profitetur his verbis: 361.

Deum aperiimus, et Filium eius Verbum,
et Spiritum Sanctum... essentia unum.

5° Theophilus Antiochenus Episcopus, lib. 1. ^{floruit an. 181.} ****

4. Allegoriarum in Evangelium sic ait: Sci- ^{lib. Marc. Au-}
endum est, quod Christus Dominus noster ita ^{relig. Impera-}
verus homo, et verus Deus est, De Patre
Deo Deus, De matre homine homo.

6° S. Irenaeus S. Polycarpi Discipulus ^{floruit an. 201.} *****

et Lugdunensis Episcopus ac Martyr, lib. 3.
cont. Haeres. c. 6. Neque igitur, inquit, Domi-
mus, neque Spiritus Sanctus, neque Apos-
tolicum, qui non esset Deus, definitivè
et absolute Deum nominassent aliquan-
do, nisi esset verus Deus; neque Dominum
appellassent aliquem ex sua personà, nisi
qui Dominatur omnium, Deum Patrem
et Filium eius. Citat ibidem inter alia
ibid. Psal. 44. Unxit te Deus Deus tuus, et
addit, utrosque enim Dei appellatione si-
gnificavit Spiritus, et eum, qui ungi-
tur, et eum qui ungit, id est, Patrem...
Hæc enim est Synagoga Dei, quam Deus,
hoc est, Filius ipse per semetipsum colle-
git... Quis Deus? De quo dixit, Deus ma-
nifestè veniet, Deus noster et non silebit:
hoc est Filius, qui secundum manifestatio-
nem hominibus advenit, p.

7° Clemens Alexandrinus Presbyter, ^{floruit an. 220.}

in admonitione ad Graecos seu ad Gentes:
Nunc autem, inquit, apparuit homini-
bus hic ipse Verbum, qui solus est ambo,
Deus et homo... Verbum divinum, qui re-
verà est Deus manifestissimus... Et lib.
Pedagogi c. 8. Nihil ergo odiù habet Deus,
sed neque Verbum: utrumque enim est
unum, nempe Deus. Et lib. 3. in fine:
Laudemus unum Patrem, et Filium...

6. 100.

362

floruit an. 215.

unam Sancto Spiritu, qui unus est omniaque.
8.º Cajus antiquus Theologus Romana
Ecclesie Presbyter, Tractatum scripsit con-
tra heresim Artemonis, qui Christi divini-
tatem impugnabat. De illo sic habet Pho-
tius, codice 48. De Christo autem vero Deo
aptissime loquitur, p. 3

obit an. 230.

9.º S. Hippolytus Martyr et Episco-
pus Portuensis, juxta nonnullos; juxta alios
autem, Arabie Metropolitā, Serm. i. apud
Anastasium in Collectaneis sic loquitur:
Christum: Deum immensum Annuū, et
circumscriptum hominem ... Simus. Et
ibid. Divinitas, inquit, ut erat ante inar-
nationem, est et post incarnationem,
secundum naturam infinita, incomprehen-
sibilis, p.

obit an. 254.

6. 166.

10.º Origenes Clementis Alexandrini
Discipulus, Lib. i. ubi de Magis loquitur,
Christum vocat Deum, cui eo nomine
tunc ipsi obtulerunt. Et lib. 3. contra
Celsum. Sciant, inquit, isti criminato-
res, hunc Jesum, quem jam olim Deum
Deique Filium esse credimus, ipsum esse
Verbum, p.

obit an. 269.

11.º S. Dionysius Alexandrinus Origenis
Discipulus, in epistola contra Paulum Sa-
moratenum inter alia, Unus est Christus,
inquit, qui est in Patre coeternum Verbum.
... Christus aequalis Patri, nulla diffimili-
tudine substantia. Et in Apologia sua
apud S. Athanasium, quibus, inquit, crimi-
nationem eorum depulsi, mendacemque
ostendi, qua agebant, me Christum nega-
re Deo esse consubstantialem.

floruit an. 215.

Ex Latinis. Testudianus, Apo-
logetici c. 21. sic ait: Hunc / Dei Filium /
ex Deo prolatum didicimus, et prolatione
generatum, et idcirco Filium Dei et

Deum benedictum ex unitate Substantia, p. 363.
Item lib. cont. Graecam c. 19. Dei non duo
dicuntur, inquit, ne Domini, sed quia
Pater et Filius duo; et hoc non ex separa-
tione Substantia, sed ex dispositione, cum
indivisum et inseparatum Filium à
Patre pronuntiamus.

Ceteros Latinos Patres brevitatis
gratia omittimus, quorum testimonia
vel apud informet, vel passim in Theologo-
rum libris legi possunt, ut S. Cyrillani,
lib. 2. testimoniorum adversus Iudeos,
c. 6. Dionysii Romani, in Ep. adversus
Sabellianos, apud S. Athanasium lib. de
Decretis Synodi Nicenae. Novatianum, lib.
de Trinitate, c. 31. ad calcem Operum Ter-
tulliani. Firmiliani Ep. ad S. Cyria-
num. Arnobii, Lactantii, et alio-
rum.

Hae constanti et perpetua Ecle-
sia fide ac Traditione inscripta et di-
ligenter exussata, trecenti, et decem octo
Patres in Concilio Niceno generali pri-
mo an. 325. sub Sylvestro Summo
Pontifice congregati, presente, ac
protegente Constantino Magna Impe-
ratore, in Solemni fidei Symbolo de-
clararunt, ac Definierunt, Credere se
in unum Dominum Jesum Christum
Filium Dei, ex Patre natum uni-
genitum, id est, ex Substantia Patris,
Deum ex Deo, Lumen ex lumine, De-
um verum ex Deo vero: natum non
factum, consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt. Quam
Definitionem omnia Deinceps occu-

7. 167

memia et legitima Concilia probaverunt
et confirmaverunt.

His autoritatibus addi potest
istud præscriptionis argumentum. Ecce
sua initio quarti sæculi damnavit he-
resim Arianam asserentem Filium
Dei esse creaturam, et definiit eum
esse verum Deum, ejusdem cum Patre
substantia. Ergo initio quarti sæ-
culi Ecclesia credebat, Filium esse
verum Deum. Ergo Ecclesia etiam tribus
prioribus sæculis credidit divinitatem
Filii. Nam si prioribus sæculis fuisset
alia fides, doctrina Ecclesie mutata
fuisset initio quarti sæculi, vel tertio
sæculo. Atqui hoc dici non potest: ete-
nim dici non potest, quo tempore, in
quâ regione, quo auctore hæc mutatio
coeperit, quas contentiones excitavit,
quos adversarios habuerit, quibus pro-
motoribus et quibus præsidis omnes
Ecclesias pervaserit. Tantam enim doc-
trina Catholica ab Apostolis tradita mu-
tationem ac corruptionem in re tanti
momenti factam esse inerto auctore
et tempore, nemine reclamante et ob-
sistente, consentientibus omnibus
Ecclesiis Bræsulibus et Doctoribus, pro-
lus est incredibile, et evidenter repu-
gnat experientia cujuslibet mutatio-
nis præsertim in re tam gravi, atque
Christi promissionibus de conservan-
dâ Ecclesiâ sponsâ suâ in verâ fide
ab ipso et Apostolis ejus acceptâ. Pa-
tet igitur Patres Niceni Concilii,
quando istud præcipuum fidei Chris-
tiane dogma definiierunt, illud, pro-

7. 167.

ut diximus, tum in Scripturis sacris, tum in 365
Traditione Ecclesie, Sanctorumque Patrum
Scriptis jam definitum invenisse, atque
illud confirmasse.

Conclusio 2^a

325.

Spiritus Sanctus est verè Deus,
Patri et Filio consubstantialis.

Prob. 1° Ex Scripturis. Ex Veteri Tes-
tamento. Isai. 6. v. 9. Deus ꝑ. Jehovah; di-
cit Isai: Vade et dices populo huic: Audi-
te audientes et nolite intelligere, ꝑ. Atqui
Act. 28. v. 25. Deus idē Jehovah; Spiritus
Sanctus esse dicitur à S. Paulo: Benè Spi-
ritus Sanctus locutus est per Isaiam ad
Patres nostros dicens: Vade ad populum istum,
et dic ad eos: Aure audietis, et non intelli-
getis.

Palm. 94. v. 8. et 9. Hodie si vocem
ejus audieritis, nolite obdurare corda ves-
tra sicut in irratione secundum diem
tentationis in deserto, ubi tentaverunt me
Patres vestri, ꝑ. atqui Deus ille, cui ob-
temperandum est, et quem tentaverunt
Israëlita, à Paulo dicitur esse Spiritus
Sanctus, Heb. 3. v. 7. 8. et 9. Quapropter si-
cut dicit Spiritus Sanctus: hodie si vocem
ejus audieritis, nolite obdurare corda
vestra, sicut in exacerbatione, seun-
dum diem tentationis in deserto, ubi ten-
taverunt me Patres vestri, ꝑ.

Plura item Scripturae veteris loca
Spiritui Sancto attributa divina tribuunt,
ut Genesis 1. v. 2. Oternitatem Spiritus Dei
serbatur super aquas, seu, ut alii verunt,
inubabat aquis; foecunditatem ipsi

0. 160.

366. impertiens, adeoque jam ante mundi crea-
tionem extabat. Sap. i. v. 7. Spiritus
Domini replevit orbem terrarum. Et Psal.
138. v. 7. Quo ibo à Spiritu tuo, et quo à fa-
cie tua fugiam? Quibus textibus ejus im-
mensitas et ubique presentia designatur.

Psal. 32. v. 6. Verbo Domini Coeli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Quò ejus omnipotentia significatur. Unde Luca i. v. 31. Spiritus Sanctus dicitur virtus Altissimi.

Adde ex novò Testamento idem i. Cor. 2. v. 10. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. et Joan. 16. v. 13. Cum venerit id est Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Quibus ipsius omnifientia exprimitur. Ergo, p.

20. In Novò Testamento. Matthaei c. ult. v. 19. Docete, inquit Christus, Apostolis suis, omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. ubi Spiritui Sancto tanquam Persona à Patre et Filio distincta tribuitur idem nomen sibi et auctoritatis et virtutis cum Patre et Filio. Ergo Spiritus Sanctus tam est verus Deus, quam Pater et Filius.

i. Joan. c. 5. v. 7. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus. Et hi tres unum sunt. Ergo Spiritus Sanctus est una res, una substantia ac natura cum Patre et Filio, proindeque eandem habet divinitatem cum utroque.

Act. 5. v. 3. Ananiam, qui agrum venditi pretium integrum ad Apostolos non detulerat, sic Petrus alloquitur:

Satanas... et resu
mentis hominib
dicitur dicitur
et creatur op
Cor. 12. v. 18.
Dicitur Deus appel
latur, ait,
omnia in o
dicitur
omnia operatur
lingua
Sanctus e
16. v. 16. No
quoniam ten
Dei habitat
quoniam
templum sunt Dei
templum, ut et
cultus, soli Deo
Sanctus, unus non
est.
fratres in d
rationes tribun
vire possunt: ut
Psal. 32. v. 6. Sup
et gubernatio
Emitte Spiritu
et renovabis facie
ulorum, Matth
his demones. et
Opera gratia:
Unitis et mi
corum remisio, et
Regimen Eccler

367
Cur tentavit Satanas cor tuum mentiri te
Spiritu Sancto.... Et versu sequenti addit:
Non es mentitus hominibus, sed Deo. Ubi
Spiritus Sanctus dicitur simpliciter et ab-
solute Deus, et creaturis opponitur. Ergo
est Deus.

1. Cor. 12. v. 16. Spiritus Sanctus
ab Apostolo Deus appellatur. Divisiones
operationum sunt, ait, idem vero Deus, D. 160.
qui operatur omnia in omnibus. Coro
Deus ille v. 11. Dicitur Spiritus Sanctus: Hac
autem omnia operatur unus atque idem
Spiritus, dividens singulis, prout vult.
Ergo Spiritus Sanctus est verus Deus.

Ibid. c. 3. v. 16. Nescitis, inquit idem
Apostolus, quoniam templum Dei estis,
et Spiritus Dei habitat in vobis? Etc. v.
v. 19. An nescitis, quoniam membra ves-
tra templum sunt Dei, qui in vobis est.
atque templum, ut et Supremus adora-
tionis cultus, soli Deo debetur. Ergo Spi-
ritus Sanctus, cujus nos templum sumus,
Deus est.

Præterea in Scripturis Spiritui Sancto
operationes tribuuntur, quæ soli Deo
convenire possunt: ut Creatio, genes. 1.
v. 2. Psal. 32. v. 6. Supra laudatis. Con-
servatio et gubernatio rerum. Psal. 103.
v. 30. Emitte Spiritum tuum, et creabun-
tur, et renovabis faciem terre. Operatio
Miraculorum, Matth. 12. v. 28. In Spiritu
Dei ejicio demones. et 1. Cor. 12. v. 4.

Opera gratis: Christi conceptio, Luc.
1. v. 35. Unitio et missio, Isai. 61. v. 1. Pec-
catorum remissio, et regeneratio, 1. Cor. 6.
v. 11. Regimen Ecclesie, Act. 13. v. 2. etc.

308. 15. v. 28. Collatio Donorum, 1. Cor. 12. v. 7.
Illuminatio, Ephes. 1. v. 17. et 18. Sanctifi-
catio, 2. Thessal. 2. v. 13. et 1. Petri 1. v. 2.
Diffusio charitatis, Rom. 5. v. 5. Resurre-
ctio mortuorum, Rom. 8. v. 11.

In quibus hoc conficit argumen-
tum S. Fulgentius*. Dicatur igitur, si Co-
lorum virtutem potuit firmare, qui non
est Deus; si potest vivificare, qui non est
Deus; si potest in baptismatis regenera-
tione sanctificare, qui non est Deus; si po-
test charitatem tribuere, qui non est Deus;
si potest gratiam dare, qui non est Deus;
si potest templum membra Christi habere,
qui non est Deus; et dignè Spiritus Sanc-
tus negabitur Deus.... Si autem hæc crea-
tura possibilia nunquam fuerunt, et in-
veniuntur in Spiritu Sancto, quæ tamen
soli competunt Deo, non debemus natura-
liter diversum à Patre Filioque dicere,
quem in operum potentia diversum non
possumus invenire. Ac sic ex unitate
operis unitas est agnoscenda virtutis. Ex
unitate autem virtutis agnosci debet uni-
tas nature et divinitatis.

Prob. 2.º Conclusio ex Traditione
SS. Patrum.

1.º Hæc traditio habetur ex forma
Baptismi; baptizamur enim ex æquo in
nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.
Argumentum hoc sapientissime urgent SS. Pa-
tres, S. Athanasius, lib. De Spiritu Sancto
ad Serapionem. Didymus, lib. De Spiritu
Sancto. Hilarius, lib. 2.º De Trinit.* Theo-
doretus, lib. 5.º cont. heres. c. De Spiritu S.
S. Basilus, lib. 5.º cont. Eunomium. c. 10.
S. Ambrosius, lib. 1.º De Spiritu S. c. 4. S.
Augustinus, tract. 6.º in Joan.

* Et Comment.
in Matth.

2°. Ex precibus Ecclesiae, quas Deo 369.
per Filium in Spiritu Sancto oblatas, fuisse
testatur S. Justinus, Apologia 2da.

3°. Ex illa celebri, et antiquissima
glorificatione, qua Ecclesia Hymni laudaban-
tur his verbis: Gloria Patri, et Filio, et Spi-
ritu Sancto; Sen gloria Patri cum Filio et Spi-
ritu Sancto¹, vel, per Filium in Spiritu Sancto,
utroque enim modo antiquitus Doxologia*
terminabatur. Argumentum istud adversus
Haereticos imprimis urget S. Basilius lib. de Spi-
ritu Sancto c. 25.

* glorificatio, seu
collaudatio.

4°. Unanimis illa Ecclesia fides vel
ex eo maxime fit manifesta, quod statim
ac quis Spiritus Sancti divinitatem impugna-
re palam ausus est, pro haereticus habitus fuit,
pulsus ab Ecclesia, nec alia via potuit Ecce-
siae communioni restitui, quam ejurata haeresi.
Ita in Concilio Alexandrino an. 362. celebra-
to ab Haereticis ad Ecclesiam redeuntibus postu-
labatur, ut Arianam haeresim, et eos qui di-
cebant, Spiritum Sanctum esse creaturam,
excerarentur. Ita S. Basilius Ep. 78. non
prius Eustathium Sebastenum in commu-
nionem hanc admisit, quam Spiritus Sancti
divinitati subscripsisset. Idem erga Cau-
linum Antiochenum observavit S. Epipha-
nius haesi 77.

5°. Traditionem illam clare
demonstrat multitudo SS. Patrum, quo-
rum nonnulla testimonia proferimus
duntaxat.

S. Justinus Apol. 2. Filium, in-
quit, et Spiritum Sanctum propheticum
colimus et adoramus, et Deum solum ado-
ramus.

Ep. iij. pag. 169.

S. Irenaeus, lib. 5. c. 6. ubi ait hominem factum esse ad similitudinem Dei per manus Patris, id est, per filium et Spiritum Sanctum. Et lib. 4. c. 33. alias 53. Spiritum Sanctum cum esse ait, qui ab initio in universis dispositionibus Dei adfuit hominibus, et futura annuntiavit, et praesentia ostendit, et praeterita narrat.

S. Cyprianus Epistola ad Iubaianum: Cum tres, inquit, unum sint, quomodo Spiritus Sanctus placatus esse ei potest, qui aut Patris, aut Filii inimicus est.

Superfluum est multos alios huc congerere ejusdem Traditionis testes post duo Concilia generalia, Nicaenum primum, et Constantinopolitanum primum, a quibus fides illa Ecclesia clare et expresse cognita et declarata fuit.

* Nicaenum in Symbolo fidei proficitur, se credere in Spiritum Sanctum; eadem igitur fides in Spiritum Sanctum exigitur, qua in Patrem et Filium: praeipuum autem fidei nostrae objectum, Deus est. Ergo Spiritus Sanctus, in quem credere tenemur, est verus et summus Deus.

* Constantinopolitanum I. quod est Oecumenicum II. adversus Macedonianos congregatum, expressius adhuc in Symbolo fidei Spiritus Sancti divinitatem adstruit his verbis: Credivimus in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, ex Patre procedentem, et cum Patre et Filio adorandum, et glorificandum, qui locutus est per Prophetas.

Duo autem tempore Orientales Constantinopoli congregati fidem divinitatis Spiritus Sancti adversus Macedoniam

* an. 325.

Z. 170.

* an. 381.

pietatem vindicabant, eandem et Occiden-
tales sub Damasô Papâ Romæ coacti præ-
dicabant, et adstruebant; et ita ex com-
muni utriusque Ecclesiæ consensu verè
œcumenicum evasit Concilium Constan-
tino-politanum, quod centum duntaxat
et quinquaginta Episcopis constabat.

His argumentis addictiam possumt
ea omnia, quæ S. i. m. de Trinitate Ber-
lonarum in unitate nature protulimus.

Quæ autem modo adduximus hoc uni-
cò præscriptionis argumentò velut concludun-
tur: Sæculò quarto Ecclesiæ credidisse
Spiritum Sanctum esse verum Deum, evi-
denter ex dictis constat: nam qui tunc
Spiritus Sancti divinitatem negarunt, ab
Ecclesiâ damnati sunt ut Hæretici. Ergo
etiam tribus aliis prioribus sæculis fuit
Ecclesiæ fides, quod Spiritus Sanctus sit
Deus: nam Dii non potest, quo tempore,
ubi, à quò, quibus præsidis, quibus obis-
tentibus mutata fuerit Ecclesiæ doctrina
circa Spiritum Sanctum; cum tamen hæc
omnia in omni mutatione præsertim re-
ligionis assignari possint.

Solvuntur Objectiones.

326.

Ob. 1.º contra primam Conclusionem.

Filius vocatur Deus in Scripturâ figura-
tè tantum, sicut Moyses dicitur Deus Pha-
raonis, Exod. 4. v. 1. Constitui te Deum Pha-
raonis. Et sicut Judices ac Magistratus
dicuntur Dii, Psal. 81. v. 6. Ego dixi Dii
estis, et Filii Ecclesiæ omnes. Item non
vocatur Filius Dei nisi per adoptionem.
Ergo Filius non est verè Deus, sed crea-
tura licet cæteris longè nobilior.

ubi ait hom
dinem. De
um et Spi
33. alias 33
qui ab inter
Dei ad p
tiavit, et
narat.
la ad Sub
in hnt qu
e ei potest
s est.
tor alios h
tes post d
irimum, et
imum, a p
et expre
do fidei p
Sanctum
Sanctum
lium: p
ctum
in qu
um
I. quod
Sanctum
Symbol
adstru
ctum, p
tre p
adstru
est p
Oriental
sem h
accidit

Resp. neg. ant. Nam 1° Filius Dei dicitur Deus simpliciter et absolute, et in singulari. Nullus autem in Scriptura vocatur Deus simpliciter et sine addito, et in singulari numero nisi verus Deus. At Moyses dicitur tantum Deus cum addito detrahente veram Dei rationem, nempe dicitur constitutus Deus Pharaonis, id est, constitutus cum potestate Ministri Dei in Pharaonem. Iudices vero dicuntur in plurali Dei, qui certe non possunt esse vero tales, sed solum in sensu metaphorico, quatenus sunt Ministri Dei, et eius vices gerunt erga alios. 2° Filius dicitur in Scriptura, Deus Super omnia benedictus, verus Deus, unum cum vero Deo, que omnia dici non possunt, nisi de vero Deo. 3° In Scriptura tribuuntur filio attributa et opera Dei propria, ut omnipotentia, aeternitas, creatio, pater & c. Et ta hinc ex S. Scriptura adducta.

4° Denique, dicitur proprius Dei Filius, et unigenitus, ut Rom. 8. v. 32. Proprio Filio suo non peperit. Et Joan. 3. v. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, cum tamen sint multi adoptivi Dei filii, Ephes. 1. v. 5. Item dicitur Filius per oppositionem ad Angelos, Heb. 1. v. 5. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Igitur est Filius Dei naturalis, ideoque ejusdem cum Patre substantia ac natura, et verus Deus sicut ipse Pater. Nam Dei Filius naturalis est ille, qui ex substantia Dei est, nempe divinitate: que cum

a * Rom. 9. v. 5.

b * 1. Ion. 1. v. 20.

c * Joan. 10. v. 30.

* vid. argumen. omnipotentia, aeternitas, creatio, pater & c. Et ta hinc ex S. Scriptura adducta.

3. 171

lit unica et indivisibilis, debuit tota commu- 373.
nicari per generationem. Item Pater non
genuit filium nisi ex sua Substantia, com-
municando illi suam totam Substantiam, nem-
pe divinitatem, non vero partem Substan-
tie, aut aliam Substantiam Divinam, cum
natura Divina sit indivisibilis, et unica eti-
am numero.

Inst. Cum Judaei* Christo exproba- * Joan. 10. e
rent, quod se Deum faceret, ipse respondit:
Nonne scriptum est in lege vestra, quia
ego dixi, Dii estis. Ergo Christus se dicebat
Deum figurate duntaxat, sicut Judices di-
cuntur Dii.

Resp. neg. cons. Imò hac sua respon-
sione Christus confirmat, se etiam verum
hominem existentem, spectatim verum
Deum, id est, se esse hominem simul et
Deum, nam addidit: Si illos dixit Deus,
ad quos sermo Dei factus est, et non potest
solvi Scriptura; quem Pater sanctificavit,
et misit in mundum, vos dicitis; quia blas-
phemas, quia dixi; Filius Dei sum; si
non facio opera Patris mei, nolite cre-
dere mihi. Si autem facio... operibus cre-
ditis, ut cognoscatis et credatis, quia Pa-
ter in me est, et ego in Patre. Hoc est,
si Judices et Magistratus in Scriptura
recte vocantur Dii, quia nempe sunt Vi-
carii Dei in judicando et regendo mundo,
quo jure me blasphemia arguitis, eò quod
me Filium Dei nominem, et unum cum
illo me dicam, quem ipse Pater sanctifi-
cavit per communicationem Divinae suae
naturae, et quem opera mirandosa ostendunt
esse in Patre et Patrem in me esse per identi-
tatem naturae.

374.
327.

Ob. 2. d. Idem Joan. 17. v. 3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te Solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Ergo Solus Pater est Deus.

Resp. neg. cons. Quia Christus ibi non vocat Patrem Solum verum Deum cum exclusione eorum, qui eandem habent divinitatem cum Patre, nempe cum exclusione sui et Spiritus Sancti, sed duntaxat cum exclusione creaturarum, quibus Ethnici divinitatem affingebant, nempe falsorum Deorum. Quare sensus hujus textus est: hæc est vita æterna, ut cognoscant te, o Pater, qui es Deus idem, qui Solus verus Deus est. Nam cum aliqua Persona Divina dicitur esse Deus, non exclusiva cadit in vocem Deus, non in Personam, quæ dicitur Deus. Et certè exclusiva particula Solus vim eam non esse, ut omnes etiam coæuales personas excludat, multis demonstratur Scriptura testimonio. Lucæ 9. v. 35. et 36. * vox facta est de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite: Et dum fieret vox, inventus est, Jesus Solus. Aderant tamen Petrus, Joannes, et Jacobus. Solus ergo dicitur, quia disparuerant tunc Moyses et Elias, Joan. 16. v. 32. cum dixisset Jesus discipulis suis: Me Solum reliquistis, statim subjungit, et non sum Solus, quia Pater meum est. Quomodo igitur Filius dicitur solus, et non solus, solus respectu discipulorum, non solus respectu Patris; ita Pater dicitur verus Deus Solus, et non solus; solus respectu idolorum, non solus respectu Filii et Spiritus Sancti. Et Matth. 11. v. 27. Nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius. An idcirco Pater et Filius à suâ ipsorum cognitione excluduntur? Exclusiva igitur Solus Patri adjuncta personas

* In transfiguratione Christi in monte Thabor.

tantaxat à se alienas et separatas excludit, falsos 379.
scilicet Deos, non eas, quæ cum ipso unius et
ejusdem sunt nature: quæ sensu Deuteronomii
32. v. 12. dicitur: Dominus solus Deus eius fuit,
et non erat cum eo Deus alienus.

4. 172.

Ob. 3° Idem i. cor. 8. v. 4. et seq. ubi 328.
Sciimus, ait Apostolus, quia nihil est idolum in
mundo, et quod indus est Deus, nisi unus. Nam
etsi sunt, qui dicantur dei, sive in celo sive
in terra s. liquidem sunt dei multi, et Domini
multi; nobis tamen unus Deus, Pater, ex
quo omnia, et nos in illum; et unus Domi-
nus Jesus Christus, per quem omnia, et nos
per ipsum. Ergo p.

Resp. neg. cons. Pater ab Apostolo
hic unus Deus appellatur per exclusionem
falsorum Deorum, quos vero et summo Deo
opponit, ut ex ipsa textus lectione manifes-
tum est. Et verò cum Apostolus Patrem
appellat solum verum Deum, non magis
excludere voluit à consortio divinitatis Fi-
lium et Spiritum Sanctum, quam cum eodem
Christum appellat unum Dominum, voluit
excludere Patrem. Imò ex eo, quod Christus
dicatur unus Dominus, recte inferatur, illum
esse unum Deum, sicut ex eo, quod Pater
dicatur unus Deus, recte inferatur, eum eti-
am esse unum Dominum. Ideò autem,
ut probe advertit S. Chrysostomus*, Paulus so- * Hom. 20. in
lum Deum dicit Patrem in hac sua ad Corinthi- i. Ep. ad Cor. 9
os Epistolâ, quia ipsis nuper à gentili super-
stitione conversis loquebatur, ac timebat,
ne si plures ~~esset~~ in Deo personas distincte pro-
posuisset, plures illi Deos excogitassent, ac
se ad priorem, unde receperant, superstitionem
delapsos esse arbitrati fuissent. Itaque pru-
dentiâ fuit Apostoli, ut illis tanquam infan-
tibus hæc doctrina propinaret, non solidiores
cibos, sicut loquitur ipsemet Paulus in eadem
Epistolâ c. 30. v. 1. et 2. id est, ea summa re-

XV. tantum capita hæc
habet Epistola non XXX.

376. legionis capita, quae captu difficillima sunt, ac
simplissimam exigunt fidem, non nisi obscure
proponeret.

329. Ob 4to Idus Prov. 8. v. 22. Dominus
creavit me initio viarum suarum. Sapientia
huc loquitur, quam S. Patres ajunt esse ipsum
met Christum Dei filium, seu Sapientiam incar-
natam. Ergo Filius factus est ex nihilo, ergo
est creatura.

Resp. neg. cons. Quia verbum creare
ibi sumitur late, non strictè. Nam creare
in sensu lato est procreare, sive ullà
mutatione et diminutione producentis.
Creare vero in sensu stricto est producere ali-
quid ex nihilo tum sui, tum subjecti, sine
mutatione et diminutione producentis. Igi-
tur Pater creavit filium, quia produxit illum
absque ullà mutatione et diminutione sui:
nam illum produxit totam suam substanti-
am ei sic dando, ut totam retineat. Unde
non produxit filium ex nihilo, sed ex sua
substantia illum genuit, eam totam ei
communicando. Certe hic, et Eccl. 14.

verbum creare improprie, ut diximus, sumi-
tur, et idem est, quod generare. Apud gra-
cos enim creare et gignere promiscue sumi-
tur, ut constat ex Psal. 89. v. 2. et Deuter.
32. v. 18. ubi apud Septuaginta idem ver-
bum graecum γενωμαι sum vel gignor usur-
patur ad generationem perinde ac creationem
significandam. Quin etiam apud Latinos non
raro creare ac generare promiscue ad idem
significandum sumitur, ut observat S. Hierony-
mus* et S. Augustinus, lib. de fide et Symbo-
lo. Idcirco vel ex eo patet, quod hoc loco ipsa
Dei Sapientia loquitur, quae profecto ab aeterno
cum ipso fuit, nec primum in tempore ab illo crea-
ta, nisi quis omnino verane dicere maluerit, fuisse
tempus, quo Deus Sapientia caruerit. Cum igitur
Dei Filius sit Dei Sapientia, manifestum,

* in c. 4. Epist. ad
Ephes.

est, illum etiam ab aeterno esse, nec à patre crea- 377.
tum sed genitum esse.

Ob. 5to Idem Act. 2. v. 36. Dominum eum 330.
et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos
cruccifixistis. Ergo Christus factus est.

Resp. Dist. cons. Christus factus est
secundum naturam humanam assumptam, seu
factus est ut homo, cons. factus est secun- — S. 173.
dum Personam assumptam eandem natu-
ram humanam, neg. cons. Nam Persona illa
est aeternum Dei Verbum, genitum non fac-
tum, consubstantialiale Patri, quod in tempo-
re homo factus est.

Ob. 6to Joan. i. v. 15. Joannes Bap- 331.
tista ait: Qui post me venturus est, ante me
factus est. loquitur de Christo. Ergo p.

Resp. neg. cons. Christus ante Joan-
nem factus dicitur, id est, in majore dignita-
te et honore, quam Joannes constitutus est,
ut homo scilicet, ut nempe sit Redemptor et
Rex omnium, cum Joannes esset Redemp-
toris Minister duntaxat. Quod patet ex se-
quentibus verbis, quia prior me erat. id est
nata major, non secundum naturam huma-
nam /: nam Christus post Joannem Bap-
tistam conceptus et natus est / sed secundum
naturam divinam, secundum quam tota
aeternitate Joannem antecessit, et secundum
quam dicebat Judaeis: Amen dico vobis, an-
tequam Abraham fieret, ego sum.

Ob. 7mo Rom. i. v. 4. De Christo ait 332.
Apostolus: Qui praedestinatus est Filius Dei,
in virtute secundum Spiritum Sanctificatio-
nis. At praedestinatio eorum est, quae sunt
per gratiam, non per naturam. Ergo, p.

378.

Resp. Id ab Apostolo dicitur de Christo
ut homine, seu secundum humanitatem, non
secundum Personam. Itaque Christus ut ho-
mo predestinatus est duntaxat secundum hu-
manitatem, ~~secundum Personam~~, ut esset
filius Dei; quia humanitati per se non compe-
tebat, ut uniretur Verbo in unitatem Personae.
At non est predestinatus secundum Personam;
nam Persona Christi est Persona Verbi, quae est
tam necessaria, quam Persona Patris, cui con-
substantialis est.

333.

Ob. 8vo Coloss. i. v. 15. Christus dicitur,
Imago Dei invisibilis, primogenitus omnis crea-
tura. Ergo Est creatura omnium excellentissi-
ma.

Resp. neg. cons. Christus revera primo-
genitus appellatur omnis creatura, non quidem
ratione creationis et ordinis, quasi ipse creatu-
ra foret, sed ratione dignitatis et causalitatis,
quia re ipsa ante omnes creaturas ab aeterno ge-
nitus fuit, quarum ipse causa est, et principium:
Omnia per ipsum facta sunt. Hanc esse mentem
Apostoli demonstrant verba versus 18. ut sit,
inquit, in omnibus ipse primatum tenens.
Et v. 16. Primogenitus omnis creaturae, quo-
niam in ipso condita sunt universa, in coelis et
in terra.

Hunc Apostoli textum Concilium Toletanum XI. etiam intellexit de Christo ut homi-
ne, et tunc sensus est, Christum ut hominem
esse excellentiorem omnibus creaturis.

334.

Ob. 9vo Filius omnia accepit à Pa-
tre ex Matth. ii. v. 27. Omnia mihi tradita sunt
à Patre meo, inquit. Ergo est Creatura.

Resp. neg. cons. Nam Filius quidem
à Patre omnia, quae habet accepit, sed sine ulla
dependentia ac imperfectione, et ex summa
ac necessaria exigentia sua essentia, natura

379.
sibi et divina, omnino necessaria, independentis,
et infinita perfecta, quo exigit ut à Patre Filio
communicetur modo perfectissimo. Unde non
est melius seu beatius Patri dare, quam Filio
accipere. Quare Pater omnia, quae habet de-
dit Filio, excepta sibi et sola proprietate Pater-
nitatis, quae ex his, quae habet Pater, sola est
incommunicabilis Filio propter oppositionem
realem, quam habet cum proprietate filiatio-
nis.

Ob. 10mo Christus Joannis 5. v. 38. Des-
cendi de caelo, inquit, non ut faciam voluntatem
meam, sed ejus, qui misit me. Et Cor. 15. v. 28.

Cum subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse
Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia.

Ergo Filius est subiectus et obedit Patri, ideoque
non est Deus.

Resp. In his locis agitur de filio ut ho-
mo est, non ut Deus est. Et revera filius ut
homo, est et erit subiectus Patri in aeternum.
Sensus autem primi loci est, filium Dei assump-
sisse naturam humanam in utero Virginis ut
voluntatem humanam ~~in utero Virginis~~ suam
subjiceret voluntati divinae, quae est voluntas
Patris, et sua ut est Deus: nam haec verba, Des-
cendi de caelo, idem sonant, ac assumptionem
naturam humanam; quia Filius Dei per assump-
tionem humanitatis fuit novus modus in ter-
ris, quo antea non fuerat. In filio autem
Dei incarnato sicut in natura, ita et duae
voluntates sunt, una divina, quae tribus per-
sonis communis est; et altera humana, quae
propria est filio ut homini facta, et subiecta
est priori voluntati. Unde filius secundum
unam sui voluntatem sibi ipsi et aliis perso-
nis subiectus est.

— 6. 174.

380.

Ob. 11mo Ibid. c. 14. v. 28. Pater major me
 336. est, inquit Christus. Ergo non est Deus.

Resp. Patrem filio majorem esse ratione humanitatis, non autem divinae essentiae: Ego enim et Pater unum sumus, ait ipse Christus. Solutio manifesta fit ex loco ipso seu instituto Christi. Discipulos ob proximum suum à terris discessum tristes consolatur, isto potissimum motivo, quod rediturus esset ad Patrem, et in gloriam ipsius revertendus, unde gaudere magis, quam tritari deberent. Eà ipsa autem ratione Patrem se majorem dicit, quia erat ad ipsum rediturus, ratione scilicet assumptae humanitatis, non autem divinae naturae, quam semper unum numero cum Patre retinuit: Pater in me est, et ego in Patre.

337.

Ob. 12mo Quid me dicis bonum? inquit Christus Marc. 10. v. 18. Nemo bonus nisi unus Deus. Ergo Christus fatetur se non esse Deum.

Resp. neg. cons. Nam ibi Christus hominem increpat, eo quod ipsum appelleret singulariter bonum, et tamen non crederet Deum. Deus enim solus dignus est, qui singulariter dicatur bonus, cum ipse solus sit bonus per essentiam et à se ipso, creatura vero bona sint contingenter et participatione, per bonitatem scilicet à Deo acceptam, atque limitatam. Quare sensus est: cur me vocas singulariter bonum, et non credis me esse Deum, cum nemo singulariter bonus sit nisi solus Deus?

338.

Ob. 13to Joan. 5. v. 20. Christus ait: Pater diligit Filium, et omnia de-

monstrat ei. Et Marci 13. v. 32. De die autem 380.
illo vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo,
neque Filius, nisi Pater. Ergo, p.

Resp. neg. cons. ad 1. textum, sensus est,
quod Pater omnia demonstrat Filio, non do-
cendo, sed generando, et per generationem com-
municando ei naturam divinam primario ut
est scientia rerum omnium: unde filius
est Verbum Patris. Item cum Christus Joan. 15.
v. 15. dicit: Quaecumque audivi à Patre, nota
facio vobis. Vel ibi loquitur de se ut homine;
vel si loquitur de se ut Deo, audit à Patre non
discendo, sed nascendo, nam rerum omnium
scientiam per natiuitatem accepit à Patre.

Ad 2. dum Christus diem Iudicii hoc
sensu ignorat, quia ignorantes nos facit, seu
non aperit nobis nec revelat: in phasi quip-
pe Scripturae, Deus rem aliquam cognoscere
primum dicitur, quando eam aliis manifestam
facit; v. g. genes. 22. ad Abraham dicit: Num
cognovi, quod timeas Dominum. An id
antea ignorabat? non certe: sed fidem illam
aperto et publico experimento nondum com-
probaverat.

Ob. 14. to Matth. 20. v. 23. Sedere ad 339.
dexteram meam, inquit Christus ad Joannem
et Jacobum fratres, et sinistram non est
meum dare vobis, p. Ergo non habet ple-
nam in res omnes potestatem, adeoque non
est Deus.

Resp. neg. cons. Nam Matth. 28. v. 18.
ipse Christus declarat, sibi datam esse omnem
potestatem: Omnis potestas, inquit, data est
michi in caelo et in terra; ad mentem igitur
interrogantium respondet, suum non

332. esse, eas sedes distribuere, quas postulabant filii
Zebedaei. Petebant illi à Christo, tanquam
ab homine sibi affinitate ~~conparente~~ sangui-
nis conjuncto, et affectu quodam carnali, ut
ipsis sedes illas coelestes concederet: quibus me-
rito respondet, suum non esse, eo modo, quo
illi cogitabant, sedes illas distribuere; si-
mulque tacite illos admonet, prius biben-
dum esse ipsis tribulationum calicem, quam
sedes illas assequantur.

7. 175 —
340. Ob. 15. to Idem Joan. i. v. 3. Omnia
per ipsum facta sunt. Ergo Filius fuit
Instrumentum Patris in creatio-
ne mundi.

Resp. neg. cons. Nam Pater, Filius,
et Spiritus Sanctus sunt una causa principa-
lis productionis mundi, cum mundus ex
nihilò conditus sit per omnipotentiam com-
munem et identificatam tribus Personis:
propositio autem per huc significat causam
principalem; ita ut cum dicitur, omnia per
ipsum facta sunt, perinde sit ac si diceretur
omnia ab ipso facta sunt: sicut haec propo-
sitis in multis aliis Scripturae locis causam
principalem, non instrumentum significat;
ut genes. 4. v. 1. Populi hominem per Deum, et
Prov. 8. v. 15. Per me Reges regnant. Sic etiam
dicimus, omne opus salutare fieri per gra-
tiam Dei. Scriptura autem, cum de Filio
loquitur saepe utitur propositione per, ut
indiget, Filium agere per potentiam accep-
tam à Patre; sed absque dependentia, et
eandem numero potentiam habet, quam
ipse Pater.

341. Ob. 16. to Nullus est alius Deus,
quam qui in Veteri Testamento dicitur De-
us Abraham, p. Atqui sola persona Patris

est Deus Abraham, p. Nam Deus Abraham, p. in Scriptura opponitur Filio Act. 3. v. 13. ubi, Deus Abraham, inquit S. Petrus, Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus Patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, p. Et Heb. 1. v. 1. et 2. Deus Pater, qui olim in prophetis locutus fuerat, dicitur novissime locutus fuisse nobis in Filio. Ergo sola persona Patris est verus Deus.

Resp. neg. min. ad ejus probationem Dist. Deus Abraham, p. opponitur Filio, ut hic homo est, conc. ut est Verbum, neg. Responsio patet ex passim dictis.

Ob. 17mo Idem Joan. 5. v. 19. Non potest Filius a se facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem. Ergo Filius non est omnipotens.

Resp. neg. cons. Nam statim Christus ibidem subjungit: Quaecumque enim ille fuerit, hoc et Filius similiter facit. Itaque Filius dicitur nihil facere a se ipso, tum quia quidquid habet Filius, id a Patre accipit per generationem: tum quia eadem est voluntas ac natura Patris et Filii.

Ob. 18vo S. Justinus Dial. cum Trypho. 343. ne ait 1° Dici Deum et Dominum alium praeter factorem omnium, qui et Angelus live nuntius vocatur, eo quod annuntiet mortalibus, quaecumque annuntiare eis vult universitatis fabricator, supra quem alius Deus non est. 2° Filium factoris rerum omnium voluntati ministrare et administrum esse. 3° Deum ingentum nec Moysi, nec Patriarchis apparuisse, quia non potest alloqui nullo modo aliquem, nec

384. conspici, nec de coelo descendere. 4to Patrem esse Do-
minum rerum universarum et ipsius Christi. 5to Fi-
lium esse Deum, iuxta consilium et voluntatem Pa-
tris. 6to Patrem esse Filio causam ut sit.
7mo Apolog. 2^a ait, Filium secundo loco, et Spi-
ritum Sanctum tertio ordine à Christianis cum
ratione coli. Addit Patrem esse verum et lingu-
larem Deum.

Resp. 1° S. Iustinum ista omnia in bono
sensu intellexisse: nam certum est vel ex his, quae
nos supra conclusionem, in a. num. 324. ex ipso adduci-
mus, idem in mox citatis libris divinitatem Verbi
domuisse et adstruxisse, proinde et credidisse.

Resp. ergo 2° ad singula. Ad 1um num.
Solum vult Filium esse alium Deum ac Domi-
num ratione personalitatis, non ratione natura
et divinitatis; id est, proter personam Patris,
qui Deus est, esse aliam personam divinam, qua
ejus filius est, ideoque Deus per eandem substan-
tiam. Cum addit supra Patrem non esse alium
Deum, intelligit non esse aliam personam divi-
nam, à qua Pater procedat, vel solum excludit
Deos Gentilium. Cum autem vocat Filium An-
gelum vel nuntium Patris, loquitur de Filio
ut homine, vel. saltem improprie. Patet solu-
tio ex sermone S. Iustini, qui ex professo ibi probat
plures esse in Deo personas, non unam multipli-
ci virtute et nomine instructam, ut nonnulli
haeretici dicebant, quos refellit.

Ad 2um num. Filius dicitur Patris administer,
non quidem inferior, neque ut merum instrumen-
tum, quo Deus usus fuit ad creandum mundum,
ut delirabant Ariani; sed Administer ipsi Patri
in omnibus aequalis, ac in potestate seu virtute
omnino par: nihil quippe operatur Deus sine
intelligentia et sapientia, Verbum autem est
sapientia et intelligentia Patris subsistens ac
personalis. Cum autem dicit, Filium non
esse conditorem universorum Deum, solum
vult, Filium esse alterum à Patre, qui per

appropriationem dicitur rerum omnium conditor, 385.
quatenus est principium sine principio, et omnia
creavit per potentiam à nullo acceptam, cum Fi-
lius et Spiritus Sanctus etiam omnia condant cum
Patre per eandem potentiam, sed acceptam à
Patre.

Ad 3^{ti}um Veterum hæc fuit opinio, Pa-
trem esse invisibilem, Filium vero à multis vi-
sum fuisse in veteri Testamento; non quidem
hoc sensu, quod Filius non habeat naturam di-
vinam, quæ ex se tam est invisibilis quam na-
tura Patris, sed quia enim affirmat Sanctus Justi-
nus locis citatis, eum, qui visus est ab antiquis,
Deum Israël esse; sed quod Filius solus destina-
tus ad humani generis reparationem Patris le-
gatus et Angelus, formam visibilem olim assump-
serit, in qua jam cum hominibus conversari in-
cipiebat.

Quando igitur S. Justinus pro-
bat Patrem invisibilem esse, quia de loco move-
ri non potest, neque spatium circumscribi, p. Fi-
lium vero visibilem esse, quia et moveri potest,
et loco circumscribi, attendit unice S. Doctor
ad humanam Christi naturam, vel ad eam spe-
ciem visibilem, in qua olim apparuit, non
vero ad divinam, quam habet essentiam, ratio-
ne cuius æque est motus ac circumscriptionis
incapax, ac Pater ipse. Quod autem ea sit
hi mens S. Justinus liquet ex ejus sermone. Ipsius
liquidem propositum ibi est, solummodo pro-
bare adversus Judæum Tryphonem, uti et ad-
versus Patripassianos, qui personas divinas con-
fundebant, Filium Dei esse in personam dis-
tinctam à Patre rerum omnium conditore.
Hanc autem Personarum distinctionem ut evin-
cat, hoc ferme utitur argumento. Invisibilis
distinguitur ab eo, qui visibilis est. Atqui Pater
in Scripturis describitur invisibilis, Filius vero
rehibetur visus in terris, et cum hominibus
conversatus. Ergo Pater est persona à Filio
distincta.

Ad 4um Loquitur hic S. Justinus de Christo ut homine, vel nomen Domini improprie usurpat, nempe pro principio cum quadam dignitate relativa ei conjuncta, qua tamen perfectam in perfectionibus absolutis aequalitatem non im-

i *Dignitas relativa idem est ac personalitas.
 K *Perfectiones absolute sunt attributa absoluta, de quibus vid. c. 2. pag. 27. et seq.

Ad 5um Cum dicitur Filium esse Deum voluntate Patris, intelligit voluntatem necessariam, quatenus Pater voluntarie, non coacte, sed necessario generat Filium.

Ad 6um Pater dicitur Filii causa non creatione, sed generatione; non prioritate naturae aut temporis, sed originis. Idem est apud Veteres, Patrem esse Filii causam, ac esse principium. Unde Filius dicitur ab illis habere principium, aliquando etiam dicitur non habere; principium habet originis et processionis, quia est à Patre; principium non habet durationis et temporis, quia est simul cum Patre, et ei coeternus. Tam autem apud Veteres Nicenò Concilio priores Patres omni erroris suspitione caret vox causa, ut etiam ab ipsis Patribus dictò Concilio posterioribus, quibus persuasum fuit, Filium verè ac proprie esse Deum, usurpetur, ut à S. Basilio, lib. 1. cont. Eunom. S. Gregorio, Nazianzenò, orat. 29. quae est de dogmate, S. Joanne Damascenò lib. 3. Orthodoxae fidei, c. 5. Per causam igitur hanc S. Justinus intelligit principium.

Ad 7um S. Justinus solum vult, Filium coli ut Personam secundam et posteriorem origine, et Spiritum Sanctum, ut tertiam personam ab utroque productam. Item dicit Filium esse post Patrem primam potestatem ratione originis scilicet, quia nempe Filius est posterior origine quam Pater, à quo procedit. Rectè addit Patrem

Prim. L. pag.

147

388.

Similiter Theophilus distinguit dupli-
cem Verbi generationem seu prolationem, unam
internam, quâ Pater illud ab aeternô immanen-
ter et intrinsecus producit, protulit, genuit;
et aliam externam, quâ dedit esse creaturis
per ipsum Verbum, per illud imperando, ut
essent. Sed hoc valde improprie dicuntur.

345.

Ob. 20mo S. Irenaeus, lib. 2. c. 49. dicit,
Solum Patrem sive diem iudicii, et Patrem
esse majorem Filio. Et lib. 3. c. 8. in haec verba
Psalmi ipse praecipit, et creata sunt, cui ergo,
ait, praecipit? Verbo scilicet, per quod coeli
firmati sunt. Et lib. 4. c. 17. Filium et
Spiritum Sanctum vocat Dei ministros. Minis-
trat ei ad omnia sua progenies, et figuratio
sua. Ergo, p.

Resp. ad innum loquitur de Filio
ut homine factô: nam de ipso loquitur, ut nos
doctores exterioris, ut discamus per ipsum, inquit.
Pater ergo est super omnia, et major Filio,
ratione humanitatis, non ratione divinita-
tis, nisi saltem propter solam originis pri-
oritatem, quae majorem in Patre perfectio-
nem non involvit.

Ad 2um dum Vult Patrem Filio præci-
pere improprie tantum et non tanquam infe-
riori dependenti, sed tanquam aequali, et sine
quo nihil fieri potest, nempe hoc sensu, quod
Pater voluerit mundum fieri per Verbum, sed
voluntate et potentia utriusque communis et
à Patre accepta. Id autem data opera contra
Gnosticos probat S. Doctor, quod docerent illi,
hunc mundum ab inferioribus potestatibus con-
ditum fuisse contra voluntatem supremi Dei.

Ad 3^{tium} Filius et Spiritus Sanctus
dicuntur Ministri Dei improprie tantum non
quidem extranei, et à Deo sejuncti, sed intra-

Z. 1700

nei et conjuncti, non ex indigentia ex parte 389.
Patris, aut dependentia ex parte Filii,
sed ex perfecta eorum equalitate et necessaria
actionis indivisione.

Ob. 21° Clemens Alexandrinus l. 4. 346.
Stromat. dicit, naturam Filii esse soli om-
nipotenti propinquissimam. Et inferius
dicit, Filium omnipotentis Patris volun-
tati servire.

Resp. ad 1um Ibi sumit natura
nomen pro persona, et solum vult, perso-
nam Filii esse personae Patris conjunctis-
simam et immanentem. Quod mini-
me mirum videri debet: nam vox physis
seu natura idis temporibus sumeba-
tur etiam pro persona. Imo etiam
post exortam Arianam haeresim sic
usurpata fuit a Catholicis, ut ab Alex-
andro Alexandriae Episcopo, in epist. ad
Alexandrum Optatum.

Ad 2um Dum loquitur de Filio
ut homo est. Praeterea si id diceret de
Filio ut Verbo, vox servire sumeretur
improprie, nempe pro consentire. Sed age-
re conformiter voluntati Patris, quae
est etiam Verbi, sed accepta a Patre.

Ob. 22° Origenes negavit di- 347.
vinitatem Verbi. Nam 1° lib. 6. contra
Celsum, Filium vocat immediatum
mundi opificem, cui Pater opifex prima-
rius iussit ut mundum crearet. 2° lib.
8. cont. eundem ait, non mundos esse, qui
Christum idem universorum Deum esse
temere affirmant; quod nos, inquit,

390. certè non facimus, qui credimus ipsi dicenti:
Pater, qui misit me, major me est. 3°

Tom. 2. in Joan. docet, Verbum à Deo esse
factum et creatum; et ibidem observat,
quoties in Græc. Scripturae contextu Dei
nomini apponitur articulus ὁ Θεός, De-
um Patrem seu summum Deum designa-
ri; cum verò articulus ille non apponitur,
Dei Verbum intelligi, et alios, qui parti-
cipatione dii sunt. Addit Deum Pa-
trem esse αὐτὸ Θεόν, Deum à se et per
se; Deum verò Filium, quem Deum se-
cundum alibi appellat. 4° lib. i.

Comment. in Job, ait tria cornua, quæ
diabolus assumpsit, figurasse tres Trini-
tatis personas, et tyrum atque figuram
esse trionymia illius sectæ, triumque
Deorum hæresis, quæ Patrem, et Filium,
et Spiritum sanctum aliquando tanquam
tres colit, nunquam unum adorat, p.

5° denique iudicio Sanctorum
~~Epiphani~~ Epiphani, et Hieronymi admi-
nis suspecta valde debet esse, lides Orige-
nis circa Trinitatis Mysterium.

Resp. ad singula. Ad id, num jam
supra, exponendo mentem S. Irenæi, diximus,
quo sensu Filius sit Patris minister et ins-
trumentum; quomodo Pater ei aliquid im-
peret. unde hæc ea repetere superfluum est.

Ad 2um dum Ibi redarguit Origenes
Hæreticos Noëtianos, qui Filium cum Pa-
tre confundebant, unamque esse personam
temere affirmabant. Cum igitur ait, Fi-
lium non esse idem summum Deum, Pa-
tris Personam intelligit ad mentem Hæreti-
corum, quos impugnât, non Patris natu-

ram et essentiam: cum vero Filium Patre ^{391.}
minorem dicit, recto sensu exponendus est,
nempe ratione vel humanitatis, vel divi-
nitatis propter solam originis prerogativam,
quã gaudet Pater, qui est origo totius divi-
nitatis, principium sine principio.

Ad 3° tium: Verbum ab Origene di-
citur aliquando genitum, et aliquando in-
genitum, factum, et non factum, creatum
et non creatum: verum hæc a recto sen-
su hoc intelligi possunt. Variò quippe res-
pectu genitum dicitur et ingenitum: ge-
nitum, quia habet originis principium;
ingenitum, quia mundum habet existentia
sua initium, quia semper existit; fac-
tum autem et creatum idem sunt apud
Origenem ac genitum.

Quapropter
ab Origene Verbum non dicitur à τὸ θεὸς
Deus à se, sicut Pater, quia habet sui
originem, nempe Patrem: tamen si vox
illa, à τὸ θεὸς idem significet apud Ori-
genem, ac Deus ipse; quo sensu Filius
ab eodem appellatur, ipsa vita, ipsa ve-
ritas, ipsa sapientia, &c.

Ad id, quod de articulo vocis θεὸς
Deus prefixo notat Origenes, certè legen-
ti Origenis textum Tom. 2. in Joan. vide-
bitur, eum hoc unum velle, nempe præ-
fixum articulum designare tum Patrem
esse veram personam à Filio distinctam
tum eum esse totius divinitatis fontem
et originem, à quo, quicumque dii dicun-
tur, suam et naturam et appellatio-
nem habent acceptam; adeoque Filium
Dei ex Patre habere, ut Filius sit et ve-

3. 179.

392. rus Deus: alios vero, qui dii dicuntur improprie et metaphorice, à Deo etiam suam accepisse auctoritatem, propter quam dicuntur dii. Ita benigne explicari potest ac debet Origenes.

Ad 4um: quae ex lib. 1. Comment. in Job huic obijciuntur, tam impia sunt, et iis, quae ex geminis operibus ipsius, praecipue autem ex libris contra Celsum pro divinitate Verbi laudari solent, atque etiamnum ad Athanasio adruta fuerunt contra Arianos, tam directe et manifeste contraria, ut necesse sit agnoscere, aut verba, quae opponuntur, Arianam manu inserta fuisse, aut Opus integrum, quale jam extat, Origenis non esse. Multi post Genebrardum, Sixtum Senensem, Possevinum, Belcarminum, ex eo capite supposititium iudicant, quod in eo mentio fiat nominis Opsobis consubstantialis longe post tempora Origenis nati, et Luciani martyris, quem constat Origenem posteriore multis annis fuisse, ut recte observat Genebrardus in Collectaneis de vita Origenis.

Ad 5um dicimus, doctrinam Origenis non ex suffragiis aliquorum auctorum à quibus vel damnata, vel probata fuit, esse aestimandam, sed ex geminis, et indubitatis eius operibus. Hieronymo, Epiphano, aliisque Origenis censoribus opponimus Eusebium Caesariensem, Pamphilum martyrem, S. Athanasium, Gregorium Thaumaturgum, Gregorium Nanzanzenum, Basilium, aliosque Origenis Defensores. Sed his externis motivis sepositis, de Origenis

ex Origene ipso, ut jam diximus, iudicium 393.
ferendum est.

Ob. 23to Tertulianus multa docet, 348.

quae pugnant cum Divinitate Filii. Nam
1° lib. cont. Praxeam c. 6. docet, Filium
esse à Patre separatum; De Sapientia
enim, quae est Filius, ait: adstantem
eam ipsa Separatione cognoscere. 2°.

Eodem lib. c. 9. ait: Pater tota Substan-
tia est, Filius vero Derivatio totius, et
portio, sicut ipse profitetur: Pater major
me est. 3° Ibid. c. 14. comparat

Patrem Soli, Filium radio. 4° Ibid.
c. 14. et 15. docet Patrem invisibilem, Fili-
um vero visibilem esse, et visum fuisse
etiam ante incarnationem. 5° lib.

contra Hermogenem c. 3. ait: Divia et Pater
Deus est, et Index Deus est: non tamen Deus
Pater et Index Semper.... fuit autem
tempus, cum et Delictum et Filius non
fuit. Ergo, p.

Resp. neg. ant. ad eius probatio-
nem Resp. ad Singula. Ad innum Solum
vult Filium realiter esse distinctum
à Patre, et per separationem illam in-
tedigit distinctionem realem. Nam Ter-
tullianus duplicem distinguit separatio-
nem, nempe unam latè et improprie dic-
tam, quae solum est realis personalitatum
distinctio: alteram vero proprie ac stric-
tè dictam, quae est realis tum personali-
tatum, tum substantiarum distinctio ac
diversitas, quam negat in Patre et Filio,
ut patet ex c. 19. sup. pag. 362. laudatò.

120.
— 4. 174.

394.

Ad 2um. Tertullianus intendit
 duntaxat, totam divinam substantiam
 esse in Patre tanquam in fonte, unde pro-
 fluit in Filium et Spiritum Sanctum;
 Filium vero esse veluti rivum ex hoc fon-
 te profluentem, et veluti portionem
 illius, non quod non habeat totam na-
 turam ac substantiam divinam, sed quia
 non habet id totum, quod est Pater, nam-
 pe non habet prerogativam notionalem
 Patris, positam in eo, quod Pater sit
 fons, unde profluunt aliae personae
 divinae, sive in eo, quod Pater sit prin-
 cipium sine principio: propter quam
 prerogativam Filius dicit Pater ma-
 jor me est. Ita sentire Tertulia-
 num patet, quia eodem illo capite
 negat esse in Patre et Filio substantia-
 rum distinctionem et diversitatem: ac
 proinde in utroque admittit unitatem
 et identitatem substantiae.

Ad 3^{ium}. Haec similitudo apud
 ipsum non valet quoad omnia, sed quoad
 hoc solum, ut indicet notionalem prero-
 gativam, quam tribuit Patri supra
 Filium, eo quod Pater sit principium
 sine principio; et vi cuius prerogati-
 va congruum fuit, ut Pater nun-
 quam, Filius vero aliquando homini-
 bus in assumptam formam visibili appare-
 ret.

Ad 4^{tum}. Docet Filium visi-
 bilem esse, et visum fuisse, non sub
 propria specie, sed solum sub assumpta

...sensibile,
 ...ationem
 ...ad tempus
 ...vero in
 ...lii perso-
 ...iginis.
 ...ibilem esse
 ...De lege
 ...ab et om-
 ...ibus appar-
 ...Ad 5um
 ...divinam
 ...erat, et que
 ...sipientia,
 ...nisi post
 ...terius pe-
 ...tunc em-
 ...tum perfecti
 ...creaturarum
 ...ateno in
 ...exesit,
 ...ine prin-
 ...ma Trin-
 ...ine Filii
 ...ter tunc d-
 ...tricta Pa-
 ...um sec-
 ...vere ac p-
 ...prie ac t-
 ...salutatis
 ...titi.
 ...B.

Specie Sensibili, atque hominibus ante 395.
inarnationem apparuisse in corpore
aëreo ad tempus assumpto, post incarna-
tionem vero in carne vera et animata,
quam sibi personaliter univit in utero
B. Virginis. Docet quidem, Patrem
invisibilem esse etiam in forma assump-
ta, sed de lege ordinaria, quia nempe
Pater ab eterno decrevit nunquam ho-
minibus apparere in forma assumpta.

Ad 5um Solium vult, personam
idam divinam, quam Pater ab eterno
generat, et qua fuit ab eterno Sophia
Seu Sapientia, non existisse in nomine
Filii, nisi postquam à Patre prolata
est exterius per creaturarum productio-
nem: tunc enim primum, juxta Tertul-
lianum perfecte nata est, cum exterius
per creaturarum productionem ex ute-
ro paterno in quo ab eterno concepta
est, exiit, et in lucem prodit. dicitur
tunc primum juxta illum secunda
persona Trinitatis coepit existere in
nomine Filii proprie et stricte, et
Pater tunc denominatus est proprie
et stricte Pater. Quod quidem falsum
est, cum secunda persona ab eterno
sit vere et proprie Filius, et prima
proprie et stricte Pater: sed tamen
haec falsitas non evertit divinitatem
Filii.

Ob. 24to. Non pauci Patres, ut 349.

396. Athanasius, orat. 2. contra Arianos. Ba-
silus, l. i. contra Eunomium. Gregorius
Nazianzenus, orat. 4. De Theologia. Kry-
sostomus, Hom. 75. in Joan. Hilarius,
l. 3. De Trinitate. Dicunt Patrem esse
majorem Filio, quatenus Filius est, et
non solum ut homo est.

S. 101. — Resp. Docuerunt quidem, Pa-
trem esse majorem Filio, ut Filius est,
non secundum naturam ab eo per gene-
rationem acceptam, sed secundum perso-
nalitatem; quia putarunt, rationem
Patris seu paternitatem includere ali-
quam dignitatem, seu prerogativam
relativam ac notionalem supra Fili-
um seu filiationem: sed simul docue-
runt, Filium esse Patri naturam, sub-
stantiam, et divinitate omnino aequalem,
et esse tam Deum verum ac perfectum
quam Patrem, ut constat ex eorum ope-
ribus. Nam dignitas, eminentia seu
prerogativa relativa ac notionalis Pa-
tris supra Filium, cum juxta Patres
illos in eo dumtaxat consistat, quod
Pater generet Filium, et Filius quid-
quid habet à Patre accipiat, nullam
in Filio imperfectionem, aut subje-
ctionem connotat, nec impedit per-
fectam aequalitatem Filii cum Patre
in natura, deitate, et perfectionibus
absolutis, ut rectè probat S. Augustinus,
lib. 3. contra Maximum, c. 14. ubi ait:
quidquid enim dicit à Patre accepisse, fa-
temur et nos: proorsus Pater dedit, Fi-

... accepit. Se
... quatenus
... in
... aequali
... cum cum
... aequalita
... omnia
... equalis
... 25
... Kroyon
... causam Fi
... Resp.
... pro p
... 25
... heni laun
... coale
... substantia
... ventam a
... atque de
... monion
... Patri, u
... De Sy
... Filiu
... Resp.
... Pa
... accepisse
... ma
... tates, ha
... Resp.
... Nica
... que

lius accepit. Sed cum Pater omnia, qua ^{397.}
habet, gignendo dederit, aequalem utique
genuit, quoniam nihil minus dedit. Quo-
modo ergo tu dicis, quia ille dedit, ille
accepit, aequalem Filium Patri non
esse: cum eum cui data sunt omnia, et
ipsam aequalitatem accepisse videas?...
Nihil enim Patre minus habet ille, qui
dedit: omnia, qua habet Pater, mea
sunt. Aequalis est igitur.

Ob. 25to Aliqui Patres, ut Ba-350.
silus, Chrysostomus, &c. dicunt, Patrem
esse causam Filii. Ergo, &c.

Resp. Sumunt causam late,
nempe pro principio et origine.

Ob. 26to Patres Concilii An-351.
tiocheni saeculo 3to in causa Pauli Sa-
mosateni coacti proscriferunt vocem
consubstantialis*, ut pote ab Haereticis * omousion
adinventam ad suos errores disperman-
dos; atque definierunt Filium non
esse omousion, id est, consubstantia-
lem Patri, ut testatur S. Athanasi-
us, lib. De Synodis. Ergo non censue-
runt, Filium esse verum Deum.

Resp. 1° cum S. Hilario, lib. De
Synodis, Patres Antiochenos hanc vocem
ideo rejicere, quia Sabediani et Pambia-
nista unam personam divinam confi-
tentes, hac voce suum errorem tueban-
tur.

Resp. 2° cum S. Athanasio, lib. De
Decretis Nicanae Synodi, laudatos Patres hanc
vocem, quae in usu apud Catholicos erat, ideo

398. Instulise, quia Paulianista ex ea Catholicis
exprobrandi occasionem sumebant, quasi
per illam significarent, Filium et Spiritum
Sanctum procedere ex Patre, tanquam ex
existente ~~matris~~ substantia, et velut par-
tes ab ipso Deitas, sicut in humanis filius
ideo dicitur Patri consubstantialis, quia
substantia filii est ejusdem speciei cum sub-
stantia patris, à qua exit et derivatur. At
verò Patres Nicensi Concilii, cum nulla esset
loquendi formula, quam Ariani non de-
torquerent, vocem consubstantialis, à ve-
teribus usurpata in Symbolo suo inserue-
runt, utpotè quæ omnia effugia inter-
cluderet. Ita S. Athanasius.

Quod autem Patres Antiocheni
idem de Verbi consubstantialitate, quod
Nicensi, docuerint, liquet ex Epistola ad
Paulum Samosatenum, in qua testan-
tur, se tradere fidem, quam acceperant
per Inquisitionem ab Apostolis, scilicet
Christum esse æqualem Patri, antè se-
cula existentem, non solum præsentia, sed
naturâ et substantiâ Deum Dei Filium.
Eadem repetunt in Epistola Synodica an.
272. ad ~~Diocletianum~~ Dionysium Iuniorum Con-
tifficem, et ad universi orbis fideles,
qui proinde testes nobis sunt, quod eadem
de Verbi divinitate fides obtinuerit us-
que ad finem tertii sæculi; cum pleri-
que eorum quartum facile ingressi fue-
runt. Id ipsum confirmant, quotquot
insurrexerunt adversus novam Arii Presby-
teri Alexandrini blasphemiam, quæ Fili-
um Dei creaturam aperere ausus est. Hos
enim Magistros et antiqua fidei Defenso-
res reperit Paulum Tertium.

G. 102.

Ob. 27to Liberius Papa qui an. 352. ^{399.}
Julio in Summo Pontificatu successit, ³⁵²
formula fidei ab Ariano oblata subscrip-
sit, et S. Athanasium damnavit. Ergo, p.

Resp. neg. cons. Liberius quidem
Berea, quo, quia nec minus, nec domi ad-
duci potuisset, ut S. Athanasium dam-
naret, atque cum Ariano communicaret,
à Constantio Imperatore relegatus
fuerat, tandem à Fortunatiano Aequi-
lensi sollicitatus et fractus, biennis
item exiliu tardio victus, mortis ab Aria-
nis intentatae minus territus, atque
recuperanda Sedis studio exortuans,
prima trium formularum, Sirmii con-
ditarum, à Demophilo Episcopo Aria-
no sibi oblata, necnon contra Pho-
tinum edita subscripsit. Haec autem
formula Ariana non erat, tum quia
S. Hilarus, in lib. de Synodis, eam ve-
lut catholicam exponit; tum quia
in illa Filius asperitur esse Deus ex
Deo, ex Patre natus ante omnia sa-
cula; et anathematizantur ii,
qui dicunt, Filium de mundis extan-
tibus, vel de altera substantia, et
non ex Deo esse; quibus Ariana here-
sis continebatur.

Porro Liberium nec secunda
nec tertia formulis Sirmiensibus sub-
scripsisse liquet, quia tertia edita
primum fuit an. 359. Liberius vero
jam anno superiori, 358. scilicet, Be-
rea Romanam reversus fuerat. Sed et
nec secunda subscripsit; quia i. Li-

* Hieron. in Catal. - M
Script. Eales. c. 97. n

* S. Athanas. Ep.
ad solitarios.

* an. 357.

tae exia (atque)
sumebant, quae
Filiu et Spi-
tre, tanquam
antia, et vel
humanae fidei
bitantialis, quae
dom spici im-
et derivator
li, cum munda
Ariani non
bitantialis
boto bus in
nia effigie
asus.
tres Antioch
tialitate
et ex Epist
in qua tra
quam accip
ostolis,
Patri, an
praesent
deum De
la Synod
Summu
obis fidei
unt, quae
obtinuer
ali; cum
le ingre
rant, quae
a Ari
am, quae
ausus est
fidei Sep

401.
7. 109.
dandum sollicitasset, si jam paulo ante
illud rejiceret. Præterea ipse Liberius
in Epistola à se post Subscriptionem su-
am Bercà ad Orientales scripta testa-
tur, se eorum fidem libenti animo sus-
cepisse, in nudo contradixisse, consensum
accommodavisse. At Orientales Usiam
et Omocusion seu Similem in Substantiâ
profitebantur, et anomocon seu Disti-
milem execrabantur. Ergo Liberius
prima duntaxat Sirmicensi formula sub-
scripsit.

Athanasium damnavit quidem,
non quod fidem Nicenam profiteretur
ac tueretur, et ex affectu Ariane heresis,
ut Ariani faciabant, sed propter crimina
ei falso imposita, et ut exilii ærumnis
ac mortis sibi intentato periculo libera-
retur; prout ipse S. Athanasius testatur
Ep. ad Solitarios.

Inst. 1.º Liberius communicavit
cum homoëusianis rejicientibus vocem ho-
mouision, consubstantialem; imò cum
Arianis videlicet Ursacio, Valente, et aliis.
Ergo consensit heresi Ariane.

Resp. neg. cons. Quia 1.º Homoë-
usiani, seu ii, qui asseriebant Filium
esse Patri similem in Substantiâ, qua-
les erant Orientales Episcopi, quibus-
cum Liberius communicavit, non erant
Ariani, quamvis communione conjuncti
essent cum Arianis, et cum illis Athana-
sium et alios Homoëusianos insequeren-

402. tur, et vocem omousion pertinaciter
rejicerent: nam admitterent divinitatem
verbi; sed erant Schismatici, eo quod Ec-
clesie in admittenda voce omousios seu
consubstantialis obedire remiserunt.

2°. Liberius communionem suam non
impertit Arianis ex affectu Arianae ha-
ereseos, sequia illis in dogmate consenti-
re coepit; sed solum pro bono pacis et con-
cordiae, ut ipse testatur in sua ad illos
epistolâ. Adde etiam aliam causam,
infirmitatem nempe humanam, quâ
diutius exilii tedium ac erumnas pati
noluit, et mortem intentatam timuit.

Inst. 2°. S. Hilarius in fragmen-
tô 6. formulam Syriensem, quam Li-
berius ipse scribens ad Orientales declarat
se probasse, vocat Arianam perfidiam,
et idcirco ter dicit anathema Liberio:
Hoc est, inquit, perfidia Arianâ. Hoc
ego notavi; Liberius sequentia... Ana-
thema tibi à me dictum, Liberio, et
sociis tuis. Iterum tibi anathema, et
tertiò pravaricator Liberio. Ergo cui-
cunque demum formula subscripserit
Liberius, eam tamen Arianam heresim
continentem, Liberiumque et socios Ari-
anos censuit S. Hilarius.

Resp. 1°. Verba illa, quibus in-
terruptur series epistolae Liberii ad
Orientales in citatô fragmento 6to rela-
ta, non sunt S. Hilarii, sed ab aliquo,
alio, qui librorum fragmentorum excrip-
sit, Liberii epistolae sunt inserta. Nam

1° Verba illa intercalaria sunt frigida, nu- 403
gatoria, et Hilario proprus indigna. 2°
Librum fragmentorum, aut librum illum,
ex quo fragmenta excerpta sunt, non
inchoavit, aut saltem non absolvit Hila-
rius, nisi pluribus annis post reditum Li-
berii ab exilio. At probabile non est,
S. Hilarium Sedis Apostolicae observan-
tissimum scripsisse aut permisisse li-
brum suum prodire in lucem cum tam
duri conviciis contra summum Ponti-
ficem eo tempore, quo culpam suam
emendaverat, Ecclesiam sanctissime
administrabat, Nicenam fidem acer-
rime tuebatur, et Episcopos Arimini lap-
sos ad retractandam subscriptionem su-
am, et Nicenam definitionem subscri-
bendam intentatis poenis Ecclesiasti-
cis compellebat. 3° Ipse Hila-
rius primam Synoniensem formulam,
cui certe subscripsit Liberius, exponit
ut orthodoxam, et illius auctores fra-
tres appellat, lib. de Synodis. Quis au-
tem ea animi levitate et inconstantia
fuisse Hilarium arbitretur, ut eum illam
formulam modo exiisse in libro de
Synodis, et modo perfidiam Arianam
appellasse in libro fragmentorum di-
cat, hoc certe de viro tam gravi a sa-
piente suspicari nefas.

Resp. 2° Si haec intercalaria ver-
ba sunt S. Hilarii, ipse, qui tunc in Phry-
gia exulabat, falsis rumoribus fuit decip-
tus, atque falso putavit, Liberium se-

D. 104.

404. unde Syonienſi formula ſubſcripſiſſe, qua
Arianam continebat perfidiam.

Inst. 3^{ti}o S. Hieronymus in cata-
logo Scriptorum Ecclesiasticorum c. 97. De
Fortunatio Aquileienſi Episcopo ait,
In hoc habetur detestabilis, qui Liberium
Romanae Urbis Episcopum, pro fide ad exi-
lium pergentem primus sollicitavit ac fre-
git, et ad Subscriptionem haereseos compul-
sit. Ergo Liberius subſcripſit haereſi.

Resp. neg. cons. Liberius ab Hie-
ronymo et aliis nonnullis haereseos acu-
satus est, non quod Arianae uicidam for-
mula subſcripſerit, aut Arianam haere-
sim professus fuerit, sed quia subſcripſit
condemnationi Athanaſii aecerrimi Ni-
canae fidei propugnatoris, et formula
subſcripta ab Orientalibus Schismaticis
cum Arianis communiōne conjunctis; et
quia communicavit cum Arianis, sic-
que haeresis Arianae fautoribus et secta-
toribus fauerit.

353.

*celebratum
fuit Conili-
um istud an.
359.

Ob. 28° Patres Coniliū Arimi-
nensis* vocem usia seu subſt Substan-
tia reiecerunt, atque fidei formulam
ediderunt, in qua asserabatur Hi-
lius esse similis Patri secundum Scrip-
turas, omiſſa voce Consubstantialis.
Ergo, p.

Resp. Huius objectioni a nobis
jam satisfactum esse Tom. i. Theolo-
gie nostrae Trait. 3^{ti}o De Ecclesia. c.
3. S. 1. et S. 2. pag. 2. 3. 4.
quos consule. Patres, qui ambi-

405
que huius formula, quaeque ad utrumque
que sensum catholicum et Arianum inflec-
ti poterat, in Concilio Ariminensi ~~Libri~~
~~conferunt~~, tediis et minus vici subscrip-
serunt, eam semper in sensu catholico
intebuerunt. Equidem graviter pecca-
runt, consentiendo in suppressionem
verbis Usia seu Substantia, et hoc facto
contra suam intentionem Arianismo
faverunt, et malam de se suspicionem
conitaverunt, scandalumque gravissi-
mum praeberunt; tamen in haeresim
Arianam non consentirent, ut qui ante
eam subscriptionem Arianos compulerint
ad damnandum Arium et eius doctrinam
anathematizandam. atque etiam in
libertatem restituti, publice id retracta-
runt, quod vi et dolo male egerant,
ne non testificati sint, se semper te-
nere et retenturos fidem Niconam,
atque veniam à Liberio Pontifice lap-
sus sui deprecati sint, atque impetrarint;
ut constat tum ex epistola Synodali
Concilii Parisiensis anno sequenti scilicet
360. celebrati, quae extat apud S. Hila-
rium, fragm. ii. tum ex Epistola Libe-
rii Papa apud eundem Hilarium; et ex
alia ejusdem Liberii ad Orientales epis-
tola apud Socratem; tum ex epistola Da-
masi Liberii Successoris ad Episcopos Ily-
rici scripta, apud Theodoretum lib. 2. Hist.
c. 22. Unde patet, ineptè hinc nobis
Ariminensium Patrum auctoritatem objici.

406.
354.

Ob. contra Secundam Conclusionem
1o Illud Joan. c. 15. v. 26. Cum venerit Para-
cletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spi-
ritum veritatis, qui à Patre procedit. Ergo
Spiritus Sanctus mittitur. Sed qui mitti-

tur minor est eo, à quo mittitur. Ergo, p.

Resp. dist. primum cons. Spiritus
Sanctus mittitur per processionem, con.
Per imperium, neg. cons. Spiritus Sanctus
non mittitur à Patre et Filio per imperi-
um, aut quovis modo imperfectionem
indicante in missio; sed mittitur dunta-
xat per processionem, quatenus nempe
ab utroque procedit, et inquit esse novo
modo in creaturâ per effectum, qui ei
per appropriationem tribuitur. Nam
missio in divinis nihil aliud est, quam
persona ab alia procedentis presentia in
creaturâ per effectum aliquem tempora-
neum, qui personæ procedenti specialiter
admiratur propter specialem aliquam
ejus notionem.

355.

Ob. 2o Joan. c. 16. v. 13. De Spi-
ritu Sancto, Non loquetur, inquit Chris-
tus, à semetipso, sed quæcumque audiet,
loquetur... Ide me clarificabit, quia
de me auquet. Ergo, p.

Resp. neg. cons. Spiritus Sanctus
à Patre et Filio auquet scientiam rerum
omnium, sed absque ulla subjectione, ne
discendo, sed procedendo, et per processio-
nem auquendo naturam divinam, quæ
ex se ipsâ rerum omnium cognitio est.

Prim.
Aa. pag. 105.

Item omnia, quae habet, auipit à Patre et Filio sine dependentiâ, indigentia, et imperfectione, verum ex necessaria exigentiâ naturae suae, scilicet divinae, quae tam est Spiritus Sancti, quam Patris et Filii natura.

Ob. 3^{ti} Rom. c. 8. v. 26. Ipsè Spi-ritus, inquit Apostolus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ergo Spiritus Sanctus est capax gemituum, et orat ut inferior, ideoque non est Deus.

Resp. neg. cons. Sensus est, Ipsè Spiritus per interiorè gratiam facit nos postulantes gemitibus, qui enarrari nequeunt. Unde ibi metaphoricè ponitur verbum effectum significans pro verbo causali. Sic 2. Cor. 2. v. | dicitur: Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu. Id est, qui nos triumphare seu triumphantes facit per gratiam ex meritis Christi datam.

171 may 1720

Inst. Si ita est, tam Pater rectè dicitur postulare pro nobis: nam omnes effectus ad extra sunt Trinitati communes.

Resp. neg. Sequel. Quia invaluit usus, Scripturarum consuetudine confirmatus, ut quaedam opera, licet toti Trinitati communia, imò et perfectiones certò quodam modo, qui appropriatio dicitur, uni personae non alteri tribuantur. Sic quia Pater est fons et origo Trinitatis, omnipotentia et creatio Patri tribuitur: quia Filius est Verbum Patris, et procedit per intellectum, dicitur Sapi-

Conclusionem
im venit
is à Patre
occurt. Ergo
Dei qui mittit
mittitur. Ergo
cons. Spiritus
honorem, in
Spiritus
lio per
refectio
mittitur
matomus
imigit
ctum, qui
bitur.
est, qui
is prae
quem ten
edenti
eiale
16. 11
or, in
amone
licabit
p.
Spiritus
entiam
Substantia
per
rinam
cognit

408. entia: Denique quia Spiritus Sanctus per
mutuum Patris et Filii amorem produci-
tur, dona Supernaturalia, quae sunt effe-
ctus specialis Dei erga homines amoris ac be-
nevolentiae, ei specialiter attribuantur.

357. Ob. 4.to Omnia per Verbum facta
sunt ex Joan. c. i. v. + omnia per ipsum
facta sunt. Ergo Spiritus Sanctus factus
est, ideoque est creatura.

Resp. Cum dicitur, omnia per ip-
sum facta sunt, intellige, quae facta
sunt, ut patet ex integro textu: omnia
per ipsum facta sunt, et sine ipso fac-
tum est nihil, quod factum est. At non
omnia quae sunt, facta sunt: alioqui
Pater ipse factus esset per Verbum, quod
evidenter falsum est. Spiritus autem Sanc-
tus non est factus, sed ex Patre et Filio
tanquam ex uno principio procedit absoluta
necessitate et sine ulla dependentia.

358. Ob. 5.to Spiritus Sanctus frequen-
ter in Scripturis appellatur Donum Dei. Ergo
divina non est, nec esse potest persona: ni-
hil quippe potest esse sui ipsius Donum.

Resp. Dist. ant. Spiritus Sanctus
dicitur Donum Dei personale ac Subsistens,
conc. accidentale, neg. ant. Spiritus Sanc-
tus est quidem auctor Donorum accidenta-
lium à quibus distinguitur; ipse vero est
Donum Dei personale ac Subsistens, quia à
Deo Patre et Filio procedit. Ita Chris-
tus, qui vera persona est divina, Donum
Dei dicitur Joan. 3. v. 16. imò et semet-
ipsum donavit, seu obtulit in redemp-

#Z. 1006.

tionem et salutem omnium hominum. 409.

Ob. 6.to Spiritus Sanctus in Scripturis nusquam appellatur Deus; nusquam adorandus et invocandus proponitur. Ergo re vera non est Deus.

Resp. 1.º trans. ant. neg. cons. Nam solum Scriptum Dei Verbum non est principium, ex quo eruantur fidei veritates; id enim virtutis etiam habet Traditio, qua est Verbum Dei non scriptum, adeoque et si proiuse ac directe Spiritus Sancti divinitas non memoraretur in Scripturis, inde tamen non sequeretur, eum non esse Deum, quando id nobis Traditio re vera docet, eumque adorandum proponit.

Resp. 2.º neg. ant. falsum namque est, Spiritum Sanctum in Scripturis expresse Deum non appellari. Act. c. 5. enim v. 3. Anania, ait S. Petrus, cur tentavit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto? ... non es mentitus hominibus, sed Deo. Spiritus ergo Sanctus, cui Ananias mentitus fuerat, verus Deus est, et appellatur, adeoque et adorandus, p.

Ob. 7.me Cum Apostolus 1. Cor. 8. 360. v. 6. enumerat beneficia Dei in homines, Patris et Filii duntaxat mentionem facit, nusquam Spiritus Sancti. Ergo, p.

Resp. neg. cons. Cum una vel altera persona nominatur, alia non excluditur. alibi passim Apostolus Spiritus Sancti meminit, eisque beneficia recenset.

Ob. 8.vo Veteribus Philosophis in 361. cognitus fuit Spiritus Sanctus; imò et

410. primis Christianis: enimvero Act. 19. v. 2. cum
Paulus baptizatos interrogasset, an Spiritum
Sanctum recepissent, responderunt: Ne qui-
dem si Spiritus Sanctus est, audivimus. Ergo.

Resp. neg. cons. Mirum videri non
debet, si Spiritus Sanctus veteribus Philoso-
phis cognitus non fuerit, tametsi cum Chris-
tiani commercio juncti fuissent; Solebant
enim Christiani obscurius de altissimis fidei
nostre mysteriis coram Paganis verba facere,
ne forte ab illis inviderentur. Illi vero,
qui Paulo interroganti, an Spiritum Sanctum
recepissent, responderunt, se ne quidem au-
divisse, an sit Spiritus Sanctus; Baptismo
sunt Joannis baptizati fuerant, non
Baptismo Christi, unde nec etiam mirum,
quod Spiritum Sanctum ignoraverint, qua-
propter jubet Apostolus eos baptizari Bap-
tismo Christi, Act. 19. v. 5.

362. Ob. 9no. Quarto Saeculo adhibeba-
tur haec glorificationis formula: Gloria
Patri et Filio in Spiritu Sancto. Ergo
Spiritus Sanctus non annumerabatur
ut equalis Patri et Filio.

Resp. neg. cons. Quia 1° quarto
Saeculo, imo etiam tribus prioribus Ecle-
siae Saeculis, in Ecclesia tum Orientali, tum
Occidentali unitatissima fuit haec glori-
ficationis formula: Gloria Patri et Fi-
lio et Spiritui Sancto, seu, cum Spiritu
Sancto, ut testatur S. Basilus, lib. de
Spiritui Sancto, c. 29. Porro propositio
cum idem plane significat, quod con-
junctio Et, ut idem S. Doctor notat
c. 27. ejusdem libri. 2°. In ista glo-

rificationis formulâ, Gloria Patri et Filio, 411.
in Spiritu Sancto, quae longè minus usitata
est, propositio in eandem significationem
habet, quam propositio cum, ut probat
idem S. Basilius cit. lib. c. 25. Certe ubi
in Scripturâ de Patre dicitur ex quo, de
Filio per quem, de Spiritu Sancto in quo,
hae voces idem significant; de eo enim dicitur
in illâ, ut Rom. ii. v. Quoniam ex
ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia:
ipsi gloria in saecula.

Ob. 10mo Dionysius Alexandri - 363.
nus, teste S. Basilio epist. 41. Spiritum
Sanctum creaturae ac terribili creaturae adim-
meravit. Ergo, p.

Resp. S. Basilius, cum hanc epis-
tolam scriberet, non habebat pro manibus
apologeticum à Dionysio compositum,
ut ipse Basilius ibidem testatur: unde
Dionysii mentem et doctrinam non satis
perspectam habuit. Quare anteponen-
dum est testimonium S. Athanasii,
qui libros apologeticos à Dionysio cons-
criptos habuit, et eum hâc heresi pur-
gavit in epistolâ de sententiâ Dionysii,
ubi ipsius verba refert, quibus expresse
Spiritûs Sancti divinitatem adstruit.
Ipse Dionysius in responsione ad propo-
sitiones Pauli Samosatemi sic ait:
Non impune feret, qui adversus Spiri-
tum Sanctum blasphemus est. Spiri-
tus autem est Deus.

Ob. 11mo Aliqui item ex ve - 364.
teribus Patribus vix Spiritum Sanctum

3. 1007.

NB. woyze Ora
notie ruzged
Leningrad.

412. Deum appellare ausi sunt. S. Hilarius
in libris duodecim de Trinitate, à nomi-
ne Dei Spiritui Sancto tribuendo absti-
net. S. Basilius non tantum eum De-
um non appellat, sed Hom. 17. quæ est
in Sanctum Baptisma, negat Spiritum
Sanctum Deum esse dicendum. Eiusque
agendi rationem probat S. Gregorius
Nazianzenus Orat. 20. quæ est fune-
bris in eandem Sancti Basili.

Resp. reverà nonnullos è Veteribus
ex oeconomia voluisse Spiritum Sanctum
expresse Deum appellare, quòd in his versa-
rentur temporum circumstantiis, in qui-
bus ob præpotentem. Hæreticorum factio-
nem periculum erat, ne Catholici Præsules
à suis Sedibus per vim dejecti, eas Hære-
tici occupandas relinquerent. Hinc enim
furebant in Catholicos Ariani, inde Mac-
doniani, qui, si junctò inter se foedere
vires omnes suas in Catholicos simul con-
vertissent, gravissimum rei Catholica
damnum intulissent: quapropter ex pru-
denti oeconomia temporì cedendum esse
judicaverunt, donec sedatò admodum ani-
morum furore, liceret aperte quòd sen-
tissent profiteri. Interim tamen non
disimulabant, imò palam in Scriptis suis
declarabant, unam et eandem esse Spi-
ritus Sancti cum Patre et Filio Substan-
tiam; eum inter creaturas non esse annu-
merandum; nos in nomine Spiritus Sancti,
perinde ac Patris et Filii baptizari,
quòd certè idem est, ac Spiritum Sanctum

Deum appellare, prout videre est apud 413.

S. Hilarium, lib. 2. de Trinit. S. Basilium
innumeris penè locis, prout autem lib.
de Spiritu Sancto, et lib. 9. adversus Euno-
mium*. Hancque horum SS. Patrum
oeconomiam in Basilio laudat S. Gregorius
Nazianzenus Orat. 20.

Ob. 12mo Ipsum Concilium Nica³⁶⁵
num non definit Spiritum Sanctum esse De-
um. Ergo non est Deus.

Resp. Neg. cons. Quia in Concilio
Nicano non erat controversia, an Spiritus
Sanctus esset Deus; quanquam Concilium
satis per haec verba, Credo in Spiritum
Sanctum, notat, Spiritum Sanctum De-
um esse credendum.

Ob. 13to In Concilio Constantino³⁶⁸
litanò de Spiritu Sancto agebatur, nusquam
tamen in eo appellatur Deus. Ergo, p.

Resp. neg. cons. Uti Patres Cons-
tantiinopolitani Spiritum Sanctum Deum
non appellaverint, eius tamen divinita-
tem conceptis verbis professi sunt, Cre-
dimus, inquit, et in Spiritum Sanctum
Dominum et vivificantem, qui ex Patre
procedit /: contra Macedonianos, qui vo-
lebant eum esse creaturam ex nihilo faci-
tam; qui cum Patre et Filio simul ado-
ratur, et conglorificatur, qui locutus est
per Prophetas.

Ob. 14to Illa persona non est De³⁶⁷
us, quae nec est genita, nec ingenita. At
talis est Spiritus Sanctus. Ergo non est
Deus.

* et comment.
in Matth. ubi
Baptizamus,
inquit, in nomi-
ne Patris, et Fi-
lii, et Spiritus
Sancti, ut quo-
rum una est Tri-
nitatis, sit una
largitio, nomen
que Trinitatis
est unus Deus.

** Haec ut Col.
tit. i. S. Basilium
eloquitur: Cum
quae communia
sunt creaturis, Spi-
ritui Sancto non com-
municentur; et
quae Spiritus pro-
pria sunt, creaturae
non communicentur.
colligitur hinc Spi-
ritum non esse creatu-
ram: quoniam quae
communia sunt Pa-
tri et Filio, eadem
communia sunt et
Spiritui. Nam qui-
bus designatur in Scrip-
turae Pater et Filius
esse Deus, eisdem de-
signatur et Spiritus
Sanctus Deus. Ex qui-
bus colligitur ejus-
dem Spiritum esse
deitatis cum Patre
..... Ex quo patet
Trinitatem esse con-
substantialem.

Item 1° Cor. 12. et
13. Spiritum Sanc-
tum expressis verbis
Deum profitetur.

4. 1000

43

414

Resp. neg. maj. Nam inter genitum et ingenitum datur aliquod medium, scilicet procedens alia via quam per generationem.

368.

S. Tertius

Utrum Mysterium SS. Trinitatis cognosci possit sola naturali ratione due.

Cum hic quaerimus, utrum Mysterium SS. Trinitatis cognosci possit, idem est, ac si quaeramus, num illud demonstrari possit sola naturali ratione due, seu naturalibus rationibus. Quodenim cognosci potest, illud et ea, qua cognoscitur ratione, demonstrari potest.

Claudius Mamertus Ecclesia Viennensis saeculo quinto Presbyter; Petrus Abaelardus, necnon Raymundus Lullius saeculi duodecimi auctores tenuerunt, Mysterium hoc sola ratione naturali cognosci et demonstrari posse; hi duo posteriores autem fide quidem posita et prolucente duntaxat, quod negabat Mamertus, id fieri posse asserbant. Hos secuti sunt Neoterici quidam Scioli, sed prorsus inepte. contra quos sit

369.

Conclusio.

Mysterium SS. Trinitatis sola ratione due cognosci aut demonstrari non potest, supposita etiam fide illius Prob. 1.º En Scripturis. Prov. 28. v. 27. Qui scrutator est Majestatis, opprimetur a gloria.

1.º Cor. 2. v. 6. De Christiano Religio- nis Mysterio loquens Apostolus, ait: Sapientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam vero non hujus saeculi..... sed Dei Sapientiam in mysterio qua abscondita est.

2.º Cor. 10. v. 4. Roma militis nostra, inquit, non carnalia sunt, sed potentia

Deo ad destructionem munitionum, consilia des-^{415.}
truentes, et omnem altitudinem extollentem
se adversus scientiam Dei, et in captivitatem
redigentes omnem intellectum in obsequi-
um Christi.

Matth. ii. v. 27. Nemo novit filium
nisi pater, neque patrem quis novit nisi
filius, et cui voluerit filius revelare.

Et c. 16. post celebrem illam, quam
S. Petrus emisit fidei in Christum Deum pro-
fessionem, Tu es Christus filius Dei vivi, sta-
tim reposuit Christus v. 17. Beatus es Simon
Bar-jona, quia non caro aut sanguis re-
velavit tibi, sed pater meus, qui in Coelis est.
Quibus verbis manifestè declarat Christus
huiusce mysterii notitiam non ex humana
industria et ratione, sed ex una revelatio-
ne divina proficisci.

Prob. 2do ex SS. Patribus. S. Atha-
nasius Ep. i. ad Serapion. Arianos sic inse-
quitur: Stulti atque ad omnia audaces
et precipites! Quare non potius Sanctam
Trinitatem curiosè scrutari desinitis, eamque
asperuntaxat creditis, magistrum Apostolum
hac in re imitati, cuius hæc sunt verba, Cre-
dere oportet primum Deo, quia est.

S. Ambrosius lib. i. de fide ad gratia-
num Augustum c. 10. Impossibile est, inquit,
generationis Verbi Divini Sive Secretum,
mens deficiit, vox silat.

S. Augustinus lib. 15. de Trinitate
c. 9. Deum esse Trinitatem credimus
potius quam videmus.

Verbo, ut ceteros Patres taceamus,
hæc Philosophia non sapit, inquit S. Hilarius, * lib. 3. de Trinit.

Prob. 3°. Ratione Theologica. Cognitio rei, quae est omnino Supernaturalis, et cuius nullum vestigium, Saltem quod proxi- simile sit, extat in rebus creatis, compara- ri non potest sola ratione naturali: siquidem potentia cognoscens et objectum cognitum debent esse ejusdem ordinis, cum inter ea debeat esse proportio. Atqui mysterium SS: Trinitatis est omnino Supernaturale, nullumque illius vestigium, Saltem quod omnino simile sit, extat in rebus creatis. Ergo, p.

2° Prob. quod scilicet mysterium hoc ratione naturali demonstrari non possit. Omnis demonstratio vel est à priori vel à posteriori, seu per effectus. At- qui SS: Trinitatis existentia probari non potest à priori, cum nullam sui cau- sam agnoscat: neque etiam à postero- ri; quia creatura non dependet à Deo quatenus Trinus est, sed quatenus om- nipotens: omnipotentia autem est at- tributum ad naturam divinam perti- nens, nec minimam distinctionis inter personas suspicionem ingerit. Ergo, p.

Nihil tamen obest, quin, suppon- ta fide hujus mysterii, illud exemplis et similitudinibus quibusdam utcumque su- deri, illustrari et confirmari possit; id declarant similitudines illae, quibus ad illud suadendum et illustrandum usi sunt SS: Patres, utque animos ei jam fide ad- haerentes in assensu sisterent.

Prima est, intellectus, volunta- tis et memoriae in una eademque ani- ma. Ea comparatione plerumque uti-

tur S. Augustinus multis in locis, maxime 417.
verò lib. 4. de Trinit. c. 8.

Secunda est Solis, radii, et Splendoris
ex utroque profluentis. Ita Tertulianus,
et S. Athanasius Orat. 4. ta cont. Arianos.

Tertia radice, trunci, et rami in
una et eadem arbore. Ita etiam Tertuli-
anus lib. cont. Brax. et alibi frequentissi-
me.

Porò quantum hæc omnia ex-
empla et similitudines distent à distinc-
tione reali trium personarum in unitate
ejusdem essentia, nemo non intelligit.

Solvuntur Objectio-
nes.

Ob. 1.º Ut lumine naturali innotes- 371.
cat mysterium SS. Trinitatis, Satis est, quòd
Solà ratione absque beneficio revelatio-
nis cognosci possit, Deum intelligendo et
volendo produere terminos sibi consubs-
tantiales in natura, et distinctos in per-
sona. Atqui hæc tria Solà ratione inno-
tescere possunt. ad 1.º Deum intelli-
gendo et volendo produere terminos sue
intellektionis et volitionis, constat, quia
omne agens agendo producit aliquem
terminum sue actionis. Atqui Deus in-
telligendo et volendo agit, et quidem ac-
tione purissimà, et perfectissimà; Ergo.

2.º Quòd terminus intellektionis
et volitionis in Deo, sit Deo consubstantia-
lis ostenditur, quia terminus ille debet
esse perfectissimus. Atqui non esset per-
fectissimus, nisi esset ejusdem natura
cum suo principio, ipsique consubstantialis.

— 6. 190.

418. Et verò terminus illè vel est auidens, vel Substantia. Non potest esse auidens, quia omne auidens quamdam imperfectionem involvit: Superest igitur, ut terminus ille sit Substantia, et quidem eadem numero cum suo principio, Deo nempe, alios plures agnoscendi forent numero Dii, quod pugnat cum ipso natura lumine.

3°. Quòd termini illi realiter et personaliter distinguantur, facile evincitur; ex eo nempe, quòd productum semper sit à producente distinctum, nihilque se ipsum producat.

Ergo lumine naturali cognoscitur, in Deo terminos intellectus et voluntatis consubstantiales esse, et personaliter distinctos, quo duplici capite stat mysterium SS: Trinitatis.

Resp. neg. un. Nulium quippe ex his tribus solà ratione naturali certò cognosci potest. Non enim quia 1° certò non constat utrum in creatis detur terminus seu species expressa intellectus et voluntatis ab ipsis distincta, licet enim aliqui Philosophi id existiment, tamen multi contra reclamant. 2°. Ceterique, qui ejusmodi terminos actionum intellectus et voluntatis ab ipsis distinctos admittunt, fatentur non esse necesse, ut quicumque intelligit, is terminum ejusmodi, seu verbum aut speciem expressam efformet. 3°. Licet certò constaret in creatis dari terminos intellectus et voluntatis, non idè idem constaret in divinis; siquidem quòd intellectus crea-

tus producat cognoscendo terminum seu spe- 419.
 ciem expressam, hoc videtur redolere quam-
 dam imperfectionem, in eo nempe sitam,
 quod intellectus per se, et non nisi benefi-
 cio alicujus imaginis producta possit objec-
 tum percipere. Omnis quidem actio,
 si vera est, terminum habet, quem vel
 producit, si sit actio vere productiva, vel
 ad quem tendit: actio autem intellectus
 et voluntatis in Deo naturaliter non cognos-
 citur esse vera, multo minus productiva.

Non etiam secundum solo natu-
 rali lumine potest innotescere, scilicet
 terminum intellectus et voluntatis
 in Deo esse consubstantialem. Namque
 Substantia hanc numero saltem, juxta
 naturam legem, distincta esse deberet in
 tribus personis divinis; adeoque tres nu-
 mero Deos efficeret, quod cum natura
 lumine et recta ratione pugnam nemo
 non intelligit*. Itaque conijcitur
 terminus intellectus divini esse perfec-
 tissimus in ratione imaginis et reprae-
 sentationis; terminus vero voluntatis
 in ratione ponderis et inclinationis: non
 vero conijcitur esse perfectissimus in om-
 ni genere, quasi esset Deus ipse. Et certe
 in intellectu humano verbum mentis
 non est homo; in intellectu Angelico
 verbum mentis non est Angelus; unde
 incomprehensibile mysterium est, quod
 verbum intellectus divini sit Deus. Idem
 dicendum de termino voluntatis divinae.

* Unum enim Deum
 esse et lumen na-
 turae et recta ratio
 dicat.

* Verbum mentis est
 expressio imaginis
 objecti cogniti ab
 intellectu in se ipso
 facta, alio nomine
 dicitur species ex-
 pressa.

Non denique tertium: Quamvis enim per ratiocinium inferre possimus, terminum per intellectionem productum esse distinctum ab intelligente, eo quod nihil se ipsum producat, nemo tamen inferet, terminum illum esse aliam personam ab intelligente.

7. 191.

Adde, quod sola ratione demonstrari non possit, quare tres distinctae sint in Deo personae, non plures; quare una potius quam altera sit et vocetur Filius, quare una sit altera origine prior, cum eodem temporis puncto natura in Deo intelligat et velit simul; quare una, nempe Spiritus Sanctus, à Filio simul et à Patre procedat: haec et alia huiusmodi nunquam humana mens assequetur.

372.

Ob. 2.º Naturaliter intelligimus, Deum esse summum et infinitum bonum ac fovendum. Atqui huiusmodi bonum est diffusivum sui ipsius tam ad intra quam ad extra. Ergo necesse est, ut infinitè se communicet. Atqui id non potest extra se, cum creatura sit in a parte infinita participationis divinarum perfectionum. Ergo intra se: haec autem infinita intra Deum communicatio non potest aliter fingi, quam per productionem termini infiniti, qui Deus sit; nihil quippe praeter Deum infinitum esse potest.

Resp. Dist. min. infinitum bonum est infinitè sui communicativum in re veritate, ac supposita fide, conc. Quoad nos, et quasi, fide seposita, solo naturae lumi-

ne id cognoscamus, neg. min. Ratio est, quia 421.
naturaliter explicari à nobis non potest, qui-
bus et quomodo fieret illa natura ac Subs-
tantia communicatio: cognoscimus vero Sum-
mum bonum se se ad extra posse communi-
care, et pro suo arbitrio, et pro capacitate crea-
tura, quae cum essentialiter finita sit, in-
finita communicationis recipienda inea-
pax est.

Adve, quod infinitus ille terminus
à Deo productus, sola ratione naturali dictan-
te necessario Deus supponeretur, sicque Deus
alium Deum sibi similem produceret: cum
autem rationi repugnet Deorum pluralitas,
hinc eadem ratione naturali duce concluden-
dum est, Deum non posse alium sibi simi-
lem producere.

Ob. 3to Vel possibile vel impossi- 373.
bile demonstratur mysterium S. Trini-
tatis. Atqui non potest demonstrari im-
possibile; quod enim est verum, nunquam
demonstrari potest falsum. Ergo demon-
strari potest possibile.

Resp. neg. maj. Sophisma est,
quod vocant, à falso supponente: nem-
pe mysterium istud posse aliquo modo
demonstrari vel possibile vel impossibile;
quod falsum est, quia nulla idius idea
nulla notio sola ratione et ante revela-
tionem haberi potuit.

Inst: Inter duo contradictoria
non datur medium. Atqui possibile et
impossibile sunt duo contradictoria. Ergo.

Resp. Quamvis possibile et im-
possibile sint duo contradictoria, quia

422. Sicut opponuntur ut ens et non ens; ta-
men demonstrari possibile, et demonstrari
impossibile, ~~et demonstrari~~ non sunt duo
contradictoria, quia utrumque positivum
est, inter quae aliquod medium assignari
potest, nempe nullatenus demonstrari.
Adcoque quamvis non detur medium inter
possibile et impossibile, potest tamen dari
medius status inter duos de eadem re. Dispu-
tantes, unum affirmantem, alterum ne-
gantem, sicut dubius habebit, quia neu-
ter ex disceptantibus profert efficax argu-
mentum: homo ille, qui eos audit.

374. Ob. 4to Demonstrari potest, Reli-
gionem Christianam esse divinam, et non
nisi vera docere. Ergo, cum doceat mys-
terium SS. Trinitatis, certo concludetur
idud esse verissimum.

Resp. Dist. cons. concludetur Theo-
logica conclusionem generali et extrinsecam
atque ex principiis revelatis deducta, conc.
ex principiis naturalibus et conclusionem
intrinsecam et propriam ex rei ipsius visce-
ribus petita. neg. cons.

375. Ob. 5to Plures à Philosophis Eth-
nicis Sanctissima Trinitatis mysterium
agnovere. ut 1° Plato, qui frequenter,
ut Ep. 2. ad Dionysium, quam Eusebius re-
fert lib. ii. preparat. Evang. c. 20. Et Epist.
6. ad Hermam, tribuit Deo Verbum aeter-
num, per quod omnia creavit, vocatque
idud mentem eximiam, ideam, lucem;
et à Verbo tertium exisse docet, qui est
veluti anima mundi, ipsum vegetans et

02. 192

conservans. Hinc illius testimonio nominum 423
quam usi sunt antiqui Patres contra Paga-
nos mysterium istud deridentes.

2° Zoroastres Bactrianus, quem
Semiramidi coarum ferunt, in magicis
Deum Patrem et Filium agnovit.

3° Mercurius Trismegistus, qui
circa Moysis tempora floruit, hoc habet apud
Boetianum: Monas genuit Monadem, et
ipse suum reflexit ardorem.

4° Sybilla Erythroa praedixit
Iesum Christum Dei Filium Salvatorem,
ex S. Augustino lib. 18. de Civ. Dei c. 23.

Ergo sola naturali ratione Mys-
teri SS: Trinitatis habere cognitionem,
enimvero, cum Ethnici fuerint, divina re-
velationis incapaces fuerunt.

Resp. neg. cons. Quod Platonem
attinet, dicimus, cum discendi studio pere-
grinatum, et ex sacris Iudeorum libris
nonnulla potuisse desumere, quae male
intellecta, et verbotenus fidei nostrae affi-
nia suis scriptis inseruit; nam tria illa re-
censita nomina tanquam tres Deos propo-
nit, quorum primus sit major, secundus
minor, tertius infimus, ut refert Macro-
bius, in Somnio Scipionis c. 14. Plautinus,
Enneade 5ta lib. 1. c. 3. et seq. Eusebius, ut
lib. 11. Praep. Evang. S. Augustinus, lib. 13. de
Civ. c. 16. et 17. S. Cyrillus Alex. lib. 3. in Juli-
anum. Patres revera adversus Genti-
les, qui ipsis predicantibus Patrem, Filium,
et Spiritum Sanctum esse unum Deum, Scan-
dalum patiebantur, Platonem magno no-

424
minis Philosophum hæc tria in Deo agnovisse
reponebant. At ubi ipsis pugnandum fuit
cum Hæreticis, qui ex Scholâ Platonis Patrem
majorem, et Filium minorem asperiebant,
idem Patres Platonis doctrinam et impie-
tatem procul abiecerunt et amandarunt.

Quæ verò ex Zoroastre, Trismegis-
to et Sybillis afferuntur, supposititia sunt,
et proximum post Christi tempora conficta,
ut inter alios observat Betavius, lib. i. De
Trinit. c. 2. Sed Jennis, genuina esse
carmina Sybillina, identitatem à Catholicis
laudata; certè foetus luminis naturalis, di-
vi nequeunt, cum in illis multa de Christo
canantur merè contingentia, qualis est ejus
passio; unde necesse est Sybillis in præ-
mium castitatis, ut nonnulli suspicantur,
hæc fuisse revelata, quemadmodum legitur
Num. 23. Balaam Divinitus afflatus pro-
pheta.

376.

Caput Secundum. De Processionibus Divinis.

Processionis nomine non aliud in-
teligitur, quam emanatio seu origo uni-
us ab alio, sic fluvius à fonte dicitur pro-
cedere, quòd ab eo emanet et oriatur.

Duplex est, transiens una, altera
immanens. Prior est ea per quam potentia
extra se ipsam operatur, talis est processio
caloris, per quam calefit aqua; ignis enim,
ex quo calor ille procedit, extra se ipsum, in
aquam nimirum, operatur. Posterior est
ea, in qua potentia seu principium opera-
tur in Subjectum intra se positum; sic visio
est actio immanens; nam ut oculus videat,